

ВЫСТАВЫ
У ХУТКІМ ЧАСЕ НА БЕЛАРУСІ, МАГЧЫМА,
БУДУЦЬ РАЗВОДЗІЦЬ СТРАУСЛҮ

МИЛАСЭРНАСЦЬ 2 стар.
ЗНАЙДЗІ МЯНЕ, МАМА! 3 стар.

АСОБА
ФЕНОМЕН НЕПАРАУНАЛЬНАЙ Стафаніі СТАНЮТЫ 4 стар.

З АСАБІСТАГА АРХІВА
Усевалада ІГНАТОЎСКАГА 4 стар.

ХРЫСЦІЯНСКАЯ СТАРОНКА
«ЖЫЦЦЁ І ВЕРА» 5 стар.

ДА 60-годдзя Яна ЧЫКВИНА 6 стар.

ЗВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ
ШУКАЮЦЬ Янку ГАЛЁТУ 6 стар.

ЛИТАРАТУРНЫЯ ЧЫТАННІ
Алег МІНКІН. «ПРАЎДЗІВАЯ
ГІСТОРЫЯ КРАІНЫ ХЛУДАЎ» 7 стар.

ФОТА І МОДА 8 стар.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ

Голас Радзімы

19 ліпеня 2000 года
Цана 85 рублёў

№ 29 (2691)

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 6 красавіка 1955 года

ФЕСТИВАЛІ

СТАРАЖЫТНАМУ ВІЦЕБСКУ І ЯГО ЖЫХАРАМ ВЕЛЬМІ ПАШАНЦАВАЛА. ВОСЬ УЖО ДЗЕВЯЦЬ ГАДОЎ ЗАПАР СЮДЫ З'ЯЗДЖАЮЦЦА ЗОРКІ МАСТАЦТВАУ З УСІХ СЛАВЯНСКІХ КРАІН (І НЕ ТОЛЬКІ!) І МАЛАДЫЯ ПАЧЫНАЮЧЫЯ АРТЫСТЫ. МІЖНАРОДНЫ ФЕСТИВАЛЬ МАСТАЦТВАУ У ВІЦЕБСКУ ЗРАБІЎСА САПРАЎДЫ УНІКАЛЬНАЙ З'ЯВАЙ, БО НИЧОГА ПАДОБНАГА ДАГЭТУЛЬ НЕ ІСНАВАЛА НА ЎСЕЙ ПРАС-ТОРЫ БЕЛОГА САВЕЦКАГА САЮЗА.

"Славянскі базар" не проста фестываль, гэта чарадзейства: амаль на тыдзень горад скідае абрыдлую будзённасць, апранае свой самы лепшы ўбор і ператвараецца ў царства майстроў, спевакоў, танцораў, паэтаў.

Калісьці нехта вельмі трапна ўгадаў, спыніўшы фестывальны выбар менавіта на Віцебску: горад і яго жыхары выплучаюць такую моцную энергетыку дабрны і гасціннасці, што артысты, майстры, якія хоць раз тут пабывалі, імкнуцца вярнуцца зноў і зноў. Я пыталася ў многіх віцеблян, ці не надакуваюць ім гэтыя святы, і ўсе ганарыліся, што менавіта іх горад — цэнтр славянскай культуры.

На IX фестываль сабраліся прадстаўнікі з 23 краін свету, у тым ліку — з Расіі, Украіны,

У час урачыстага адкрыцця фестывалю.

Польшчы, Славакіі, Латвіі, Ізраіля, Узбекістана, Эстоніі, Югаславіі і іншых. Сёлета на фестываль прыехалі нават сорбы з Германіі.

3 году ў год "Славянскі базар у Віцебску" крыху мяняецца. Вось і на IX ёсць адметныя асаблівасці. Напрыклад, Расія на гэты раз вырашыла прадставіць сваю жамчужыну — вядомы на ўвесь свет балет. Віцебск наведала цэлая россып зорак з Вялікага, Марыінскага тэатраў, прадстаўнікі сучаснага "Рускага імперскага балета". Сярод іх сусветна вядомыя Ілзе і Андрэй Ліпа, Мікалай Цыскарыдзе, Галіна Сцепаненка, уладальнік Гран-пры пяці міжнародных конкурсаў Андрэй Баталаў.

Украіна заўсёды славілася па-

вучасцю, і на фестываль яна накіравала сваіх лепшых спевакоў. Праграма так і называлася — "Залатыя галасы Украіны". Беларусь прадстаўлялі вядомыя эстрадныя зоркі.

Наогул нават немагчыма пералічыць усіх славуцасцей, што з'ехаліся ў Віцебск. Праграма фестывалю была настолькі насычаная, што паспець усюды здавалася літаральна немагчыма. Але кожны мог выбраць сабе мерапрыемства па густу, згодна ўласным схільнасцям, бо выступленні, выставы праходзілі адначасова на 23 гарадскіх канцэртных і кінаканцэртных пляцоўках.

Заканчэнне на 2-й стар.

Выступае калектыў "Паазер'е" з Пастай.

Наталля АНДАРЛА — гасця з Мінска. БелТА.

БЕЛАРУСКАЯ ЭКАНОМІКА

ШТО НАПЕРАДЗЕ?

● Таццяна ХРАПІНА.

Цяперашні год, відаць, стаў для беларускай эканомікі годам небяспечных сюрпрызаў. У гэтым пераконвае аналіз сітуацыі, што склалася ў краіне.

У чым жа яе асаблівасць? Папершае, па-ранейшаму высокімі застаюцца тэмпы эканамічнага росту. Самы важны паказчык — УВП — узрос за мінулы перыяд гэтага года на 5 працэнтаў. Дастаткова нагадаць, што ў мінулым годзе ў гэты час назіраўся эканамічны зацішак.

Калі ацэньваць беларускую эканоміку па паказчыках УВП на душу насельніцтва (па парытэту пакупной здольнасці), то мы знаходзімся ў групе такіх краін, як Турцыя, Бразілія, Калумбія. Гэты паказчык (6 563 долары) у Беларусі значна вышэйшы, чым, скажам, у Расіі, на Украіне і нават у Польшчы.

Па-другое, Нацбанк, як вядома, зрабіў больш жорсткай крэдытна-грашовую палітыку, і ў на-ўнасці ўжо першыя вынікі. Нарэшце стабілізаваўся курс

долара. Інфляцыя яшчэ ў маі ўвайшла ў прагнозна ход.

Аднак пры цалкам добрым эканамічным фасадзе ў прамысловасці нарастаюць трывожныя працэсы. Ужо першага красавіка 2000 года 3 836 прадпрыемстваў (33,9 працэнта ад агульнага ліку) цяргелі страты. У красавіку мінулага года, заўважце, такіх прадпрыемстваў налічвалася 23,9 працэнта. Калі прааналізаваць рэгіянальную дэферэнцыяцыю эканамічнага аўтсай-дэрства, то роскід, які сведчыць пра неэфектыўнае кіраванне, вагаецца ад 21,5 працэнта стратных прадпрыемстваў у беларускай сталіцы да 43,5 працэнта — у адной толькі Магілёўскай вобласці. Перамяшчэнне прыбытку ад нармальна працуючых прадпрыемстваў да неэфектыўных, зразумела, дэфармуе эканамічныя адносіны і абячае сур'ёзныя праблемы ў бліжэйшай будучыні.

Заканчэнне на 2-й стар.

ЗВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

Добы дзень, паважаныя Наталля Салук і члены рэдакцыйнай калегіі газеты "Голас Радзімы"!

Да вас звяртаецца з Літвы ўдзельнік Вялікай Айчыннай вайны Пётр Ігнацэвіч Зайцаў. Я хачу шчыра падзякаваць вам за тое, што вы змясцілі ў вашай газеце эпізод пра пачатак нашага наступлення 29 чэрвеня 1944 года. Вялікі вам за гэта дзякуй!

Пра тое, што мой сціплы артыкул успамінаў апублікаваны ў вашай газеце, я даведаўся, калі знаходзіўся на лячэнні ў бальніцы Чырвонага Крыжа горада Вільнюса. Я, канешне ж, быў рады гэтаму паведамленню і бязмерна ўдзячны вам.

А на днях з Мінска прыязджала наша дачка і прывезла некалькі экзэмпляраў газеты, якую я з вялікім хваляваннем чытаў.

Я ведаю, што ваша газета адзначыла нядаўна саракапяці-гадовы юбілей. У сувязі з гэтым дазвольце павіншаваць калектыў з юбілеем і пажадаць вялікіх поспехаў у працы па падтрыманню цеснай сувязі з суайчыннікамі, якія жывуць за межамі Беларусі.

З павагаю

Пётр ЗАЙЦАЎ.

СПОРТ

Беларускі тэнісіст Уладзімір ВАЛЧКОУ стаў сенсацыяй Уімблдонскага турніру. Дзякуючы сваім перамогам, ён выйшаў у паўфінал гэтых прэстыжных спаборніцтваў, якія лічацца неафіцыйным чэмпіянатам свету на травяных кортах.

НА ЗДЫМКУ: Уладзімір ВАЛЧКОУ.

БелТА.

ФЕСТИВАЛЬ «СЛАВЯНСКІ БАЗАР У ВІЦЕБСКУ»

Пачатак на 1-й стар.

У фестывальныя дні адбылося шмат мастацкіх выстаў, прайшоў міжнародны пленэр на адноўленай сядзібе геніяльнага Ільі Рэпіна. І ні адно мерапрыемства не праходзіла ў паўпустой зале, заўсёды знаходзілася зацікаўленая публіка: фестываль прывабіў шмат гасцей і з іншых гарадоў Беларусі. А віцэблянам зараду бадзёрасці хапала і на тое, каб адпрацаваўшы дзень, позна вечарам ісці на канцэрт (якія, здаралася, пачыналіся і ў гадзіну ночы), і каб шыра, з усяе сілы апладзіраваць артыстам. Было раздолле для моладзі: амаль усю ноч на плошчы праводзілі масавыя гуляні і дыскатэкі. Як паведамлілі на адной з прэс-канферэнцый прадстаўнікі ўлады, усё праходзіла прыстойна, сур'ёзных парушэнняў не зарэгістравана.

Адным з цэнтральных і асабліва хвалюючых момантаў фестывалю стаў конкурс маладых эстрадных выканаўцаў. За дзевяць гадоў «Славянскі базар» даў пусцеўку на вялікую эстраду шматлікім пачаткоўцам. Кампетэнтнае міжнароднае журы і на гэты раз вызначыла лепшых. Пераможцам аднадушна прызнаны македонец Тош Праеўскі.

Яшчэ не закончылася гэта казначнае свята, а арганізатары фестывалю ўжо абмяркоўвалі канцэпцыю наступнага, юбілейнага — дзесятага. Наперадзе вялікая карпатлівая праца. Віцэбскія ўлады плануюць за год пабудаваць сучасную гасцініцу на 600 месцаў. Ужо вядомы некаторыя новыя праекты: сабраць на галоўнай сцэне — у летнім амфітэатры — усіх лаўрэатаў папярэдніх фестывалю і запрасіць да ўдзелу ваенныя духавыя аркестры.

ГАВОРАЦЬ ГОСЦІ ФЕСТИВАЛЮ:

Андрыс ЛІЕПА, мастацкі кіраўнік праграмы «Зоркі балета Расіі»: «Мы вырашылі зрабіць гэты фестываль фестывалем дружбы, таму сабралі не толькі артыстаў Вялікага і Марыінскага тэатраў, але і сяброў з Пярмі і Мінска. Думаю, нашы сустрэчы будуць доўжыцца і доўжыцца. Для нас вялікае задавальненне выступаць на адкрытай пляцоўцы ў Віцебску. Летась падчас нашага выступлення пайшоў дождж і я засумняваўся: ці ўдасца закончыць канцэрт. Але ні адзін глядач не выйшаў, і для нас гэта быў вялікі камплімент, калі нават стыхія не здольная ўвесці гледача з канцэрта».

Рыма КАЗАКОВА, паэтка

(Расія), член журы конкурсу маладых выканаўцаў: «Як сказаў мой добры сябра, украінскі паэт Іван Драч, з усіх славян беларусы — самая чыстая, самая цудоўная славянская нацыя. І гэта сапраўды так. Многа выдатных людзей я сустрэла на Беларусі. На вечары паэзіі панавала атмасфера любові і добрасардэчнасці».

Я б хацела, каб на наступным фестывалі гучала беларуская, польская, руская, сербская, балгарская паэзія, таму, што кожны славян, калі чуе мову братняга народа, пашырае межы роднай мовы, доўжыць яе».

Ніна УСАТАВА, артыстка Вялікага драматычнага тэатра імя Таўстаногава (Санкт-Пецярбург): «Мая сустрэча з Беларуссю пачалася з запрашэння беларускага кінарэжысёра Валерыя Рыбарава на здымкі фільма «Сведка», якія, дарэчы, вяліся на Віцебшчыне. І я ўсім гавару, што мая самая любімая студыя — «Беларусьфільм», дзе я знялася ў пяці фільмах. На «Славянскі базар» ехала з задавальненнем».

Лілі ІВАНОВА, папулярная балгарская эстрадная спявачка, член журы конкурсу маладых выканаўцаў: «Прыязджаю ў Віцебск ужо ў трэці раз. Вельмі падабаецца атмасфера, што пануе на фестывалі».

Ваша публіка цудоўная. Тут я сустрэлася са сваімі добрымі старымі знаёмымі».

Таццяна КУВАРЫНА.

Фота БелТА.

У дзень Беларусі прайшло тэатралізаванае прадстаўленне, прысвечанае У. Караткевічу. Выступае сястра пісьменніка Наталля Сямёнаўна.

БЕЛАРУСКАЯ ЭКАНОМІКА

ШТО ЧАКАЕ НАПЕРАДЗЕ?

Пачатак на 1-й стар.

Да таго ж, для абслугоўвання неэканомнай эканомікі ва ўмовах больш жорсткай крэдытна-грашовай палітыкі проста не хапае грошай. Вынік не затрымаўся: апераджаючы ўсе прагнозы, рост вытворчасці абярнуўся затаварваннем, нааплачэннем прадукцыі на складах. Да пачатку лета больш за палову мясячнага аб'ёму прадукцыі лёгкай прамысловасці аказалася незапатрабаванай гандлем. Сума запасычанасцей Міністэрства гандлю і Белкаапсаюза за ўжо атрыманыя тавары вырасла ў параўнанні з пачаткам года амаль у 2,4 разы. Больш складаным стала для беларускай прамысловасці ўтрымліваць расійскі рынак. Справа ў тым, што экспартныя цэны ў Расіі з моманту жніўняскага крызісу 1998 года ўзраслі на 40 працэнтаў, а расійскія энерганосьбіты, што імпартуе Беларусь, падаражэлі ў некалькі разоў. Зрэшты, дыспарытэт цэн, канешне ж, не самая галоўная прычына, з-за чаго беларускія тавары перастаюць быць канкурэнтаздольнымі.

Неабходна перааснашчэнне прадпрыемстваў сучасным абсталяваннем і ўкараненне новых тэхналогій сусветнага ўзроўню, што патрабуе актыўнага рэфармавання эканомікі, пазбаўлення ад неэфектыўна працуючых прадпрыемстваў, прыцягнення інвестыцый. Калі ўлічваць, што экспарт складае ў Беларусі больш за 50 працэнтаў УВП, то канкурэнтаздольнасць і якасць тавараў з'яўляюцца галоўнымі кітамі, на якіх можа трымацца эканоміка. Да прыкладу, крэдыт у 1,5 мільёна долараў пад закупкі імпартнай сыравіны дазволіў ЗАТ «Мілавіца» (вырабляе цудоўную жаночую палізну) павялічыць аб'ём экспартных паставак да 18,5 мільёна долараў. Сем мільёнаў нямецкіх марак крэдыту, выдадзеных ЗАТ «Атлант» на асваенне новай серыі халадзільнікаў, дазволілі павялічыць аб'ём экспарту на 25 працэнтаў. Моцным прадпрыемствам, такім чынам, удаецца ўтрымацца на плыву ў самых складаных умовах. Слабыя дзевяццаць закрываць або рэфармаваць, што не можа не прывесці да беспрацоўя і падзення даходаў насельніцтва. Дарэчы, даходы ўзраслі з пачатку года на 16 працэнтаў у параўнанні з тым жа перыядам мінулага года. Але гэта зусім не азначае павышэнне ўзроўню жыцця, бо адпаведна індэкс спажывецкіх цэн узрос на 138,6 працэнта.

Што ж нас чакае наперадзе? Гэта залежыць ад таго, які выбар зробіць беларуская кіруючая эліта: захоўваць і далей сацыяльныя заваёвы працоўных (сёння мы, як і раней, своечасова выплачваем дапамогу шматдзетным сем'ям і маці-адзіночкам, пенсіі, стыпендыі) і заплаціць за гэта банкруцтвам эканомікі або пачынаць жорсткую і паслядоўную лібералізацыю, пры якой прыйдзецца адмовіцца і ад вялікіх датацый на камунальныя паслугі, і ад падтрымкі сельскай гаспадаркі, і ад многіх іншых сацыяльных праграм. Аплачваць рахункі асабістых памылак, відаць, усё ж такі прыйдзецца. Пытанне толькі ў тым, як зрабіць мінімальную тую сацыяльную цану, якую прыйдзецца заплаціць за непазбежную лібералізацыю.

Беларуская эканоміка, арыентаваная на высокія тэмпы росту, сапраўды, яшчэ нядаўна здавалася моцнай на фоне слабей расійскай або украінскай эканомікі. Але як толькі там адбудуцца рэструктурызацыя і мадэрнізацыя прамысловасці, Беларусь зробіцца аўтсайдэрам. Змяніць эканамічную філасофію ў краіне — задача не аднаго дня, а час, неабходны для паляпшэння прадпрымальніцкага і інвестыцыйнага клімату, праходзіць. Так што ж нас чакае наперадзе?..

ВЫСТАВЫ

У ХУТКІМ ЧАСЕ НА БЕЛАРУСІ, МАГЧЫМА, БУДУЦЬ РАЗВОДЗІЦЬ СТРАУСАЎ

Беларускі статак сёлета цяжка дацягваў да зялёнай травы. Кармоў не хапала кастрафічна. Тэлебачанне, газеты паведамлялі, што частку маладняку нават перавозілі з усходніх абласцей краіны ў больш заможныя захаднія; як ніколі жывёлу кармілі змеленымі на муку хваёвымі галінкамі. Аднак вясну сустрэлі без значнага памяншэння пагалоўя.

На гэтым фоне выстава племянных жывёл здавалася амаль экзатычнай: дагледжаныя прыгожыя коні працоўных і спартыўных парод, свінні на любы густ, індзікі па 20 кілаграмаў вагі. Чалавеку, не звязанаму з сельскай гаспадаркай, здавалася, што падобных жывёл і птушак, на якіх так ярка адбілася праца селекцыянераў, біёлагаў і якія з'яўляюцца лепшымі ўзорамі ў сваім відзе, зусім няма на Беларусі. Калі ж я ўбачыла на ўласныя вочы кныра даўжынёй 200 сантыметраў, у якога выраслі 2 дадатковыя спіжныя пазванкі, прыгажунька карову, што дае ў дзень каля 46 літраў малака, стала цікава, наколькі ўсё гэта блізкае да рэальнага жыцця, ці ўплывае элітна жывёла на галіну ў цэлым. Адказ даў начальнік племадзела Міністэрства сельскай гаспадаркі і харчавання Беларусі **Яўген РАКАВЕЦ**:

— Тое, што наведвальнікі ўбачылі ў экспазіцыі, і ёсць сама рэальнасць. На Беларусі шмат племянных жывёл. На выставу мы прывезлі тых, якія адпавядаюць усім сучасным сусветным стандартам. Сапраўды, гэта надзвычай прыгожыя, дужыя, прадукцыйныя экзemplары. У нас няма праблем з колькасцю племянных

жывёл, тэхналогія іх размнажэння. Ёсць складанасці з кармамі, што звязана з агульным узроўнем сельскай вытворчасці на Беларусі. Але на выставе прадстаўлены гаспадаркі, дзе праблема кармоў вырашана.

— **Якім чынам!**

— За кошт разумнага падыходу да справы. Гэта ж як у любой хаце. Там, дзе добрыя гаспадары, плён працы відавочны. Каб развядзенне племянной жывёлы было выніковым, трэба выканаць шэраг умоў. Возьмем тую ж малочную вытворчасць. У селекцыйным статку племяннога заводу «Чырвоная зорка» кожная з 300 кароў дае па 30 літраў малака ў дзень. А звычайная — не больш 12. Малако не можа ўзнікнуць з вады, гэта пераўтварэнне кармоў-растлін у прадукт, які складаецца з 12 працэнтаў сухога рэчыва. Калі будзеш добра карміць жывёлу — атрымаеш шмат смачнага і якаснага малака.

— **Мабыць, неабходна адрасна дапамагачь менавіта такім гаспадаркам, як «Чырвоная зорка», дзе ўмеюць працаваць!**

— На жаль, пакуль яны і не вельмі падтрымліваюцца. Нашай эканоміцы не стае прадуманасці. Сёння карова, ад якой надойваюць у дзень 46 літраў малака, не дае прыбыткаў гаспадарцы. Такая складаная структура цэн. Калгас прадае малако нарыхтоўшчыкам па 88 рублёў за літр (каля 10 цэнтаў), а ў магазіне развядзенае малако меншай тлустасці прадаюць па 150 рублёў. Карова прыносіць гаспадарцы 4 048 рублёў, але з'ядае ў дзень 14 кі-

лаграмаў камбікорму, 5 кілаграмаў сена, 2 кілаграмы патакі, 3 кілаграмы шроту і 70 кілаграмаў зялёнай травы. Такім чынам, яе ўтрыманне абыходзіцца ў 5 138 рублёў.

— **Як можна выправіць становішча?**

— Па-першае, трэба разумець, што ва ўсім свеце сельская гаспадарка дацёруецца з бюджэту, і гэта асабліва важна для нашай сельскай гаспадаркі, якая знаходзіцца ў зоне крытычнага землеўзробства. Па-другое, бюджэтныя грошы трэба напраўляць адрасна, напрыклад, на зніжэнне цаны камбікорму праз пагашэнне пэўнай часткі яго кошту. Калі ён стане больш таным (яго доля ў структуры цэнаўтварэння малака складае каля 40 працэнтаў), вытворчасць павысіць рэнтабельнасць. Адрасная падтрымка створыць умовы, калі ўсе будуць зацікаўлены здаваць збожжа, набываць камбікорм. Карміць жывёлу адным зернем нявыгадна: яно не сбалансавана па пажыўнасці.

У нас ёсць закон «Аб племянной справе», дзейнічае селекцыйная праграма. Сёлета на адпаведную падтрымку было выдзелена 1819 мільёнаў рублёў. Пры гэтым працуе сістэма, калі можна прадаць звычайную жывёлу і за

атрыманыя грошы набыць племянную. Розніцу ў цане кампенсуе бюджэт. Сістэма працуе ў дачыненні як дзяржаўных, так і прыватных вытворцаў, што стымулюе развядзенне племянной жывёлы.

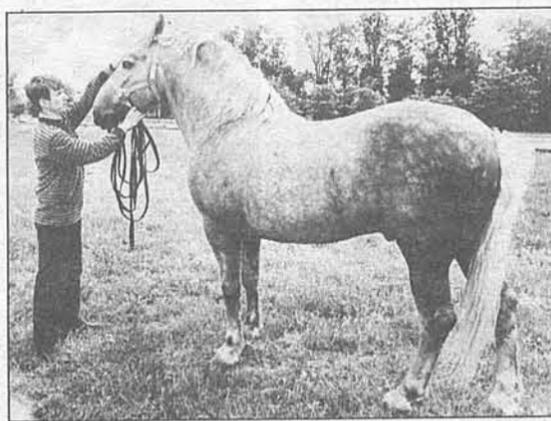
— **Наколькі развіты прыватны сектар у гэтай галіне?**

— Значная частка дробнай жывёлагадоўлі знаходзіцца менавіта ў руках прыватнікаў. І краіна мае намер развіваць сетку прыватных гаспадарак. Так, у Шчучыне, напрыклад, ёсць фермерская гаспадарка, у якой 100 гектараў зямлі і 2 тысячы трусаў. Падобная гаспадарка маецца ў Лагойскім раёне. На іх, зразумела, распаўсюджваецца сістэма, пра якую мы гаварылі вышэй. Магчыма, у хуткім часе завязем туды для развядзення імпартнай добрай пароды. Неабходна прапагандаваць нашы дасягненні і стымуляваць талковых людзей.

Алена СПАСЮК.

НА ЗДЫМКАХ: у час выстаўкі.

Фота Анатоля БАСАВА.

МІЛАСЭРНАСЦЬ

ЗНАЙДЗІ МЯНЕ, МАМА!

НА СЁННЯШНІ ДЗЕНЬ У БЕЛАРУСІ НАЛІЧВАЕЦЦА КАЛЯ ДЗЕСЯЦІ ТЫСЯЧ ДЗЯЦЕЙ-СІРОТ.

Нацыянальны цэнтр усынаўлення быў створаны ў 1997 годзе па ініцыятыве Міністэрства адукацыі. Мэта Цэнтра выцякае з яго назвы — уладкаванне дзяцей-сірот у сем'і. Дарэчы, апошнім часам колькасць жадаючых усынавіць дзіця значна павялічылася. Асноўная прычына, якая падштурхоўвае сямейныя пары на такі крок, — немагчымасць мець уласных дзяцей. Другая — пачуццё міласэрнасці, жаданне падзяліцца сваім цяплом з кінутымі і маючымі патрэбу ў пяшчоце дзеткам. Дырэктар Цэнтра Вольга Карабань з асаблівым задавальненнем гаворыць пра тое, што зараз сірот усё больш бяруць і тыя сем'і, якія ўжо маюць уласных дзяцей ці гадуюць прыёмных. Сямейныя пары імкнуцца ў асноўным браць немаўлят (да года). Другая «папулярная» катэгорыя — ад трох да сямі гадоў. З астатнімі больш складана.

Што трэба для таго, каб узяць прыёмнае дзіця? Папершае, мець кватэру, даход на кожнага з членаў сям'і не менш за пражытчыны мінімум, а таксама валодаць добрым здароўем. Што датычыць узросту прыёмных бацькоў,

тут абмежаванняў няма. Але, калі вам шасцьдзесят або семдзесят, пытанні ўзнікнуць.

УЦэнтры практыкуецца і міжнароднае ўсынаўленне, аднак, паводле слоў Вольгі Адамаўны, яно не з'яўляецца прыярытэтным напрамкам дзейнасці. Калі за паўгода хлопчыка ці дзяўчынку не ўдаецца ўладкаваць у беларускую сям'ю, толькі тады супрацоўнікі маюць права афармляць яго за мяжу.

Больш за палову замежных усынаўленняў прыпадае на Італію. Італьянцы пераважна бяруць старэйшых дзяцей, якія, як правіла, са сваімі заморскімі бацькамі знаёмяцца падчас вакацыяў за мяжой.

— Вольга Адамаўна, вы, мабыць, неаднойчы чулі: беларускіх сірот, маўляў, вывозяць за мяжу, каб гандляваць іх органамі...

— Ведаецца, я наогул не разумею, якую мэту ставяць тыя, хто тыражуе падобныя плёткі. Што датычыць нашага Цэнтра, магу вас пераканаць: усе дзеці, што зараз жывуць за мяжой, жывыя і здаровыя. Сем'і, у якіх яны апынуліся, — не выпадковыя. Перад тым, як атрымаць дазвол на ўсынаўленне, замежныя баць-

кі прыкладна год праходзяць грунтоўныя праверкі. І калі раптам нас штосьці насцярожвае — «ззялёнае святло» яны не атрымаюць. Акрамя таго, кожныя паўгода наш Цэнтр мае з-за мяжы справядачы па кожным дзіцяці. Так што ўсё пад пільным кантролем, а розныя чуткі — беспадстаўныя.

На жаль, былі выпадкі, калі дзіцяцей вярталі назад. Праз пэўны час некаторым бацькам, відаць, падавалася, што яны памыліліся ў сваім рашэнні. У большасці гэта тычылася ўжо доволі дарослых хлопчыкаў і дзяўчынак. Відавочна, такія сем'і не былі гатовы да надзвычай адказнага жыццёвага кроку.

— «Двойчы кінутыя» дзеці знаходзяцца ў нас пад асабліва клопатлівым наглядам, — кажа Вольга Адамаўна, — іх мы стараемся ўладкаваць у добрыя сем'і ў першую чаргу.

...Калі вы адчуваеце адзіноту і хочаце падзяліцца цяплом свайго сэрца з маленькім чалавечкам, якому зараз так няўтульна ў гэтым свеце без мамы і таты, вас заўсёды чакаюць у Нацыянальным цэнтры ўсынаўлення.

Вольга КЛАСКОЎСКАЯ.

ЗДАРЭННІ

Супрацоўнікамі барысаўскай міліцыі вызвалены заложнік. Злачынцы ўтрымлівалі яго ў падвале дома некалькі дзён. Пачалася гэта гісторыя ў чэрвені, калі ў кватэру мясцовай жыхаркі зайшлі трое някляканых гасцей. Яны патрабавалі вяртання доўгу, збілі сушыцеля жанчыны і павялі яго з сабой. У працэсе расследавання асобы «гасцей» былі вызначаны. Усе аказаліся мясцовымі жыхарамі, двое з іх раней судзімыя. Узбуджана крымінальная справа, і цяпер злачынцам прагражае тэрмін пазбаўлення волі ад 5 да 10 гадоў.

ПАКАЛЕННЕ-2000

БелТА.

Конкурс «Міс-выпускніца» падрыхтавалі выхаванцы гомельскага агенцтва «Віардо». Дзіўчаты выступалі ў сукенках, нашытых уласнымі рукамі да выпускнога балу. Лепей за ўсіх з умовамі конкурсу справілася Аксана БАНДАРЭНКА (на здымку), якая і заваявала званне «Міс-выпускніца».

РЭХА ВАЙНЫ

У ГЛЫБОКІМ ВЫЯЎЛЕНЫ АСТАНКІ НЯМЕЦКІХ САЛДАТ. Раскопкі з мэтай перапахавання астанкаў нямецкіх ваеннаслужачых з часоў другой сусветнай вайны завершаны ў Глыбокім Віцебскай вобласці. Пра гэта паведаміў намеснік начальніка Глыбоцкага раённага ваеннага камісарыята Сяргей Сямёнаў.

Паводле слоў С. Сямёнава, аб існаванні пахавання на тэрыторыі гарадскога стадыёна «было вядома ўсё час». Раскопкі пачаліся сёлета 10 мая па ініцыятыве грамадскай арганіза-

цыі «Нямецкі народны саюз» (ФРГ), якая ўзяла на сябе расходы па правядзенню работ.

Пры дапамозе спецыяльнай пошукавай роты спецбatal'ёна Міністэрства абароны Беларусі ўдалося адкапаць астанкі 541 нямецкага ваеннаслужачага, пахаванага ў Глыбокім. Як адзначыў С. Сямёнаў, у прадстаўнікоў зацікаўленага боку быў план пахавання і спіс пахаваных ваеннаслужачых, што аблегчыла работу.

Астанкі плануецца перапахаваць на цэнтральных могілках Глыбокага.

ЗАКОН ПІСАНЫ ДЛЯ ЎСІХ

ЯК ВЫЯЎЛЯЮЦЦА НЯДОБРАСУМЛЕННЫЯ ЧЫНОЎНІКІ?..

Пад старшынствам Генеральнага пракурора Алега Бажэлкі ў пракуратуры краіны адбылася каардынацыйная нарада, на якой былі разгледжаны пытанні паляпшэння ўзаемадзеяння па барацьбе з карупцыяй і хабарніцтвам. У рабоце нарады прынялі ўдзел адказныя асобы цэнтральных апаратаў пракуратуры Беларусі, МУС, КДБ, Вярхоўнага суда, намеснікі пракурораў абласцей і кіраўнікоў абласных УУС, кіраўнікі аддзелаў па барацьбе з арганізаванай злачыннасцю і карупцыяй.

На нарадзе адзначалася, што праваахоўныя органы прымаюць значныя меры па выяўленню і спыненню фактаў хабарніц-

тва ў структурах улады і ўпраўлення, праваахоўных і кантралюючых органах. Пры гэтым галоўная мэта барацьбы з карупцыяй — выкрыццё нядобрасумленых чыноўнікаў.

У 1999 годзе і 1-м квартале бягучага года зарэгістравана каля тысячы фактаў хабарніцтва, з якіх 53 працэнты з'яўляюцца эпізодамі атрымання хабару. За гэты перыяд у суды накіравана 281 крымінальная справа па хабарніцтву. Згодна з матэрыяламі крымінальных спраў, прадметам хабару ў большасці выпадкаў з'яўляліся доллары ЗША ў суме ад 6 да 8 тысяч.

У выступленнях прысутных звярталася ўвага на памылковую практыку, калі на ўлік, як за

ЭКАЛОГІЯ

ЭЎРЫКА!

У НАРАЧЫ — ПРАБЛЕМЫ

Чысціня і празрыстасць возера Нарач зрабілі яго самым папулярным у беларусаў месцам адпачынку яшчэ з савецкіх часоў. За апошнія гады папулярнасць нарчанскіх санаторыяў не толькі не зменшылася, а, наадварот, узрасла. А вось нарчанская вада стала прыносіць турыстам усё больш непрыемнасцей.

Апошнія пяць гадоў спецыялістамі сярод адпачываючых на возеры Нарач быў зафіксаваны рост захворваемасці на скурныя алергядэрматыты, звязаны з заражэннем нарчанскай вады лічынкамі шыстаматоіднага цэркарыёзу, — паведаміў выконваючы абавязкі загадчыка санітарнага аддзела Мядзельскага раённага цэнтра гігіены і эпідэміялогіі Мікалай СТРАЛЕЦ. — Гэты паразіт занесены ў Нарач пералётнымі птушкамі. Прамежкавая стадыя яго развіцця адбываецца ў малюсках, а канчатковая — у птушчым кішэчніку. Першыя трывожныя сігналы мы атрымалі яшчэ ў 1993—1994 гадах. Каб высветліць этыялогію паразіта і выпрацаваць меры барацьбы з ім, нам прыйшлося прыцягнуць сілы вядучых беларускіх і расійскіх вучоных.

Паколькі асноўным «гаспадаром» шыстаматоіднага цэркарыёзу на Нарачы з'яўляюцца крыжанкі, прыйшлося правесці іх частковы адстрэл і адлужванне. Акрамя таго, мы рэгулярна чысцім дно ад малюскаў, асабліва на мелкаводдзі. У 1995 годзе заражанасць шыстасомамі адабраных для даследавання малюскаў складала 21, а ў 1999 годзе — 11 працэнтаў, крыжанак — 43 і 27 працэнтаў адпаведна. Праўда, сёлета праведзеная намі вясной праца па ачыстцы дна ад малюскаў жаднага выніку не прынесла. У сувязі з існуючай небяспечкай заражэння на ўсіх пляжах возера сёння ўстаноўлены шчыты з рэкамендацыямі для адпачываючых выкарыстоўваць у якасці прафілактыкі пасля купання ў возеры абмыванне пад душам, абціранне растворам саліцылавага спірту, тлустыя крэмы і мазі. Камусці могуць спатрэбіцца і антыгістамінныя лекавыя прэпараты.

Самымі небяспечнымі ў плане заражэння алергядэрматытамі скуры застаюцца мелкаводдзі, у якіх так любяць плёскацца дзеці. Як заўважыў Мікалай Стралец, шыстаматоідным цэркарыёзам заражана сёння не толькі возера Нарач, а ўся група нарчанскіх азёр.

Надзея НІКАЛАЕВА.
(«Звязда»).

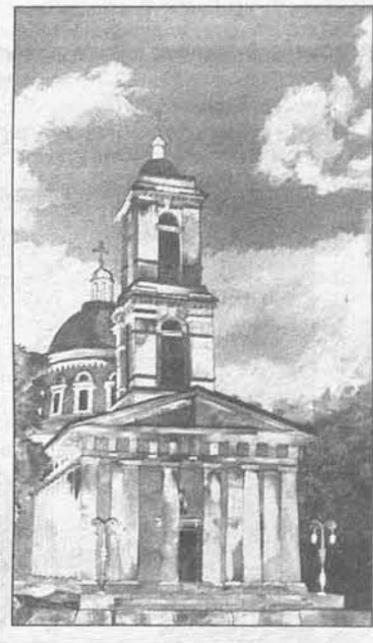
З РОГА ЎСЯГО МНОГА

● **Сяргей ХАЛАДЗІЛІН.**

У даходную справу ператварылі былыя адходы працаўнікі Калінкавіцкага мясакамбіната, стварыўшы на прадпрыемстве ўчастак па вырабу сувеніраў са звычайных рагоў. Праўда, перад гэтым давалося паклапаціцца пра спецыяльную падрыхтоўку мастакоў, набыццё інструментаў і фарбаў. Затое сёння прадукцыя ахвотна раскупляецца не толькі ў раёне і па ўсёй Беларусі, але і за мяжой.

НА ЗДЫМКАХ: майстар па вырабу сувеніраў з рога Святлана ШЭЛЕГ; пано з рога «Сабор Пятра і Паўла».

БелТА.

дачу хабару, ставяцца малазначныя эпізоды. У Першамайскім раёне Мінска толькі ў сакавіку бягучага года ўзбуджана 5 крымінальных спраў па хабару ў дачыненні вадзіцеляў аўтатранспарту, якія ў начны час давалі хабар работнікам ДАІ ў памеры, прыкладна, 1,3 долара ЗША.

Судамі ў названы перыяд было разгледжана 235 крымінальных спраў па фактах хабарніцтва. Большасць (211 абвінавачаных) асуджаны да пазбаўлення волі. Аднак вывучэнне судовай практыкі, як адзначана на нарадзе, таксама высветліла рад праблемных пытанняў, сярод якіх — суразмернасць прызначанага пакарання.

Напрыклад, судом Рагачоўскага раёна ўчастковы інспектар міліцыі асуджаны да пяці гадоў пазбаўлення волі за атрыманне хабару ў памеры

500 рублёў. У той жа час інспектар Гомельскай мытні за хабар у суме 2 250 долараў ЗША асуджаны да трох гадоў пазбаўлення волі. Пракуратурай прыгавор апрагаваны, і пратэсты вышэйстаячай судовай інстанцыяй задаволены.

Відавочна паспела неабходнасць Вярхоўнаму суду Рэспублікі Беларусь сумесна з пракуратурай вывучыць і абгульніць судова-следчую практыку па справах аб хабары.

Прысутныя на нарадзе згадзіліся з неабходнасцю ўзмацнення ўзроўню пракурорскага нагляду і ведамаснага кантролю за забеспячэннем законнасці пры расследаванні крымінальных спраў аб хабары.

Аляксей ТАРАНАЎ,
начальнік прэс-цэнтра
Пракуратуры
Рэспублікі Беларусь.

АСОБА

● Таццяна ХРАПІНА.

Знакамітая беларуская актрыса, народная артыстка СССР Стафанія Станюта нядаўна адзначыла свой юбілей.

Сёння Стафанія Міхайлаўна — і наш сучаснік, і цудоўная легенда Беларускага нацыянальнага тэатра імя Янкі Купалы.

Тут у далёкім дваццаці першым годзе маладзенькая Стэфачка дэбютавала. Тады на сцэну раз-пораз выскокваў чорнавалосы, вусаценыкі цыган, у якога ўлюбляліся юныя глядачкі, і круціўся, як ваўчок, у віхравым карагодзе самага папулярнага спектакля "Цыганка Аза"... Ніхто не здагадаўся, што іграе яго дзяўчына, якая марыла пра балет ці школу народнага танца. Першыя ўрокі акцёрскага майстэрства яна брала ў Фларыяна Ждановіча. І той настаяў, каб яе адправілі ў Маскву вучыцца ў Беларускай драматычнай студыі пры МХАТЭ ў вядомых тэатральных дзеячаў — Валянціна Смышляева, Барыса Афоніна, Соф'і Гіацынтавай.

— Я і сёння з глыбокай павагай і ўдзячнасцю ўспамінаю сваіх настаўнікаў, — гаворыць Стафанія Міхайлаўна. — Яны ставілі такую высокую планку, што нам з усіх сіл даводзілася цягнуцца да ўзроўню сапраўднага, не боюся такога слова — дасканалы артыстызму... А гэта таямнічы і цудоўны Эльбрус!.. І ты, як альпініст, усё жыццё падцягваешся з уступа на ўступ. Бывае, саспізнеш — і зноў цяжка пад'ём...

Яе ўзыходжанне было ўплўнным. Спачатку выступала статысткай, у масавых эпізодах. Менавіта тады ёй прапанавалі ролю Паўлінкі ў аднайменнай п'есе Янкі Купалы. Станюта і стала першай уладальніцай крышталёвай "Паўлінкі" — вышэйшага ў рэспубліцы тэатральнага прыза, які да гэтай пары ўручаюць самым яркім талентам. Стварыла такія запамі-

нальныя вобразы, як Цітанія ў шэкспіраўскім "Сне ў летнюю ноч", Глафіра — у "Ваўках і авечках" Аляксандра Астроўскага, Зіначка Зёлкіна — у камедыі Кандрата Крапівы "Хто смеяцца апошнім", Марыля — у драме Кузьмы Чорнага "Салавей". Сыграла амаль усіх цікавых гераней у кінафільмах, пастаўленых па раманах і аповесцях Мікалая Пагодзіна, Валянціна Распуціна, Васіля Быкава таленавітымі рэжысёрамі Ларысай Шапіцька і Элемам Клімавым.

прызнаецца малады спартыўны чалавек, яна гаворыць:

— Жыццё, мой хлопчык, гэта не толькі спартыўны перамогі. Трэба пражыць яго так, каб табе ў тваёй раздзявалцы пасля матча было што ўспомніць...

Усім, каму давялося ўбачыць Стафанію Станюту на падмостках тэатра, будзе што ўспомніць. Не гаворачы ўжо пра тых, хто ведае вялікую артыстку асабіста, некалі сустракаўся з ёю ці мае зносіны і цяпер.

Расказваюць, як аднойчы

на светлыя вокны дамоў і не ведаў, да каго пастукацца ў чужым горадзе на начлег. І ўзрадаваўся прапанове жанчыны, не падзрачы, у якую унікальную кампанію трапіць.

— А вось і чатырнаццаты! — весела заявіла яна з парога.

Пра душэўнае багацце, дабрыню артысткі раскажваюць легенды. Усе, хто вучыўся разам з ёю ў пачатку 20-х гадоў у Маскве, успамінаюць, як шчодро дзялілася яна з кожным з іх у той галодны час. Прадуктовыя пры-

тныя слупкі паясы. А якія ўпрыгажэнні — кулоны, завушніцы, пацёркі, калы — насіла Стафанія Міхайлаўна! На выставах народнай творчасці яны прыцягвалі ўвагу модніц, хаця зроблены былі яе рукамі з абрыкосавых костчак, кветак, пладоў шыпшыны, рабіны, каліны, глогу. А яшчэ Стафанія ўмела прычасацца і так завязаць касынку, шалік, што ўсе фасон здымалі.

У дні святкавання юбілею артысткі ў мінскім мастацкім салоне "Гасцёўня Галубка" адкрылася выстава, на якой можна ўбачыць мастацкія творы, прысвечаныя жыццю і творчасці Стафаніі Станюты, у тым ліку і яе партрэт, напісаны бацькам артысткі. З яго глядзіць на нас зусім яшчэ юная Стафанія — сур'ёзная і рамантычная адначасова. У экспазіцыі выставы прадстаўлены і ўпрыгажэнні, макрамэ, сурвэтка, абрус, іншыя работы, вырабленыя рукамі артысткі. Гледзячы на іх, паклоннікі яе таленту адкрываюць для сябе новую, невядомую Стафанію Станюту.

У свае 95 гадоў Стафанія Міхайлаўна захавала цудоўную памяць, нядрэннае здароўе і бадзёрасць духу. У тым ліку не ходзіць, але купалаўцы, прадстаўнікі розных культурных фондаў часта наведваюць яе, раскажваюць пра тэатральныя навіны, раяцца, прапануюць дапамогу. Але Стафанія Міхайлаўна ад дапамогі ветліва адказвае:

— Дапамагайце лепей тым, хто мае большую ў гэтым партрэце. Я заўсёды прымала жыццё такім, якое яно ёсць, і ніколі не рабіла трагедыі з дробязей.

Яе імя — Стэфанія ў перакладзе з грэчаскай — "венчаная". Старажытныя грэкі так называлі каранаваныя асоб. І яна сапраўды каранаваная любоўю і прызнаннем народа, які ведае цану вялікаму таленту і добраму сэрцу.

ФЕНОМЕН НЕПАРАЎНАЛЬНАЙ СТАФАНІІ

Вучыла, рабіла са Стафаніі вялікую артыстку і само жыццё. Для яе яно было нялёгкім. У 1938 годзе арыштавалі мужа і без суда і следства адправілі ў гулагаўскія лагеры, адкуль ён не вярнуўся. Потым, канешне, рэабілітавалі... Але доўгія гады Стафанія жыла з кляймо "жонкі ворага народа", адна гадала сына. У той час ёй адводзіліся эпізодычныя ролі: каб толькі з голаду не памерла. Але яна іграла іх так, што засланяла цэнтральныя фігуры. І настаў "зорны час" — кожны выхад на сцэну Купалаўскага тэатра непараўнальнай Стафаніі гледачы сустракалі аглушальнымі апладысмантамі, стоячы. Усявышні і на самай справе паклапаціўся — узнагародзіў яе цудоўнымі данымі: прыгожым голасам, пластыкай і грацыяй, стройнай фігурай і выразнай знешнасцю, а галоўнае — тонкай душой.

Семдзесят тры гады ў тэатры пранесліся, як адзін дзень. І прыйшла чарга апошняй ролі. Спектакль "Гаральд і Мод", у якім усяго дзве дзеючыя асобы, ставіўся на сцэне Купалаўскага тэатра ў 1994 годзе спецыяльна для Станюты. Выступаючы ў ролі знатнай, немагдой, але прыгожай дамы, у каханні да якой

пасля спектакля да яе ў грымёрную з кветкамі прыйшоў мужчына і сказаў: "Вы памятаеце мяне? Я той самы са Смаленска, чатырнаццаты". Ніхто ў грымёрнай нічога не мог зразумець. Але Стафанія яго пазнала. У 1942 годзе Станюта разам з артыстамі Купалаўскага тэатра была ў эвакуацыі ў Томску. У навагодні вечар яны ігралі спектакль у абласным тэатры, які дрэнна ацпяляўся. Іх прымалі на "ура". І калі заслона апусцілася, Стафанія прапанавала адубелым артыстам сабрацца ў яе невялічкім пакоі, які яна наймала, на сустрэчу Новага года. Яе хлебам не кармі, а дай зрабіць што-небудзь прыемнае людзям. Ёлку раздабыла, буханку хлеба на рынку выменяла на пацёркі, якія зрабіла сама.

Гасцей аказалася трынаццаць. "Ой, якая нешчаслівая для ваеннага часу лічба! — усклікнула Стэфачка. — Пайду шукаць чатырнаццатага. А вы чакайце без мяне не пачынайце!" Схапіла на вуліцы за руку здаравеннага дзяўзку, а ён замахаў рукамі: "Мяне ўнукі чакаюць!". Да Новага года застаецца 10 хвілін, а на вуліцы ні душы. І тут убачыла адзіночную фігуру. Эвакуіраваны са Смаленска чалавек заглядаў

пасы ёй дасылалі з Беларусі бацькі — трохі саланіны, муку, крупы, сухія грыбы, варэнне з журавін, сухафрукты. У музеі Усесаюзнага тэатральнага аб'яднання ў Маскве да гэтай пары захоўваецца распіска вялікай рускай артысткі Соф'і Гіацынтавай пасля атрымання чарговай такой пасылкі. Яе таксама не раз выратавала ад галоднай смерці Стафанія Станюта.

Жыве зараз народная артыстка СССР у старэнькай аднапакаёвай кватэры ў Мінску. Вялікага багацця за сваё доўгае жыццё не набыла: яна заўсёды імкнулася дапамагчы сябрам, любіла падарожнічаць, прымаць гасцей. Сціпую абстаноўку дамашняга ачага ўпрыгожваюць толькі алейныя эцюды і акварэлі брата Уладзіміра, мастака, ды рэчы, зробленыя ўласнымі рукамі. Таленты артысткі зусім не абмяжоўваюцца сцэнай. Яна сама сабе шыла адзенне. Купалаўцы да гэтай пары ўспамінаюць, як зайздросцілі ёй модніцы, калі ў той час зусім маладзенькая Стэфачка з'яўлялася ў тэатры ў новай сукенцы. Скроіла і шыла яе з кавалка адбеленага льнянога палатна. Бацька, Міхась Станюта, мастак, размаляваў яе арнаментам, падобным на знакі-

МІЖНАРОДНЫ КОНКУРС

Лаўрэатам міжнароднага конкурсу "Настаўнік-2000", які праходзіў у Палтаве, вярнулася дадому настаўніца гомельскай сярэдняй школы № 27 Вольга ЛАПАЦІНА (на здымку). Добра выступіла і ўся гомельская каманда, "самая дасціпная", як было прызнана на кон-

курсе. Дарэчы, адзіная ад Беларусі. Гэты прэстыжны конкурс праводзіўся ўжо ў пяты раз і з наступнага года будзе трансфармаваны ў Настаўніцкі Фестываль, на які збяруцца прадстаўнікі Украіны, Расіі і Беларусі. БелТА.

З АСАБІСТАГА АРХІВА Усевалада ІГНАТОЎСКАГА

● Аляксандра ГЕСЬ, вядучы навуковы супрацоўнік Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь.

На гэты ліст Усевалад Макаравіч даў адказ:

Т-шчу Бажкову.
Атрымаў Ваш ліст. Не маю часу адказаць Вам на Вашыя запытання. Да й няможна зрабіць гэтага ў некалькіх радках ліста. Пакуль што буду мець Вас, таварышч, на ўвазе як работніка нашай адраджаючайся работніцка-сялянскай бацькаўшчыны. Калі жадаеце працаваць тут у нас, пішыце, я Вас выклічу асобным лістом. Калі жадаеце працаваць у Гомельшчыне, працуйце там. Вы маеце права, калі захочуць бацькі, вучыць дзяцей на матчынай мове і атчыніць беларускую школу. Як гэта зрабіць, мы Вам выплумаем. Архіў берагіце, як сваё вока. Калі хто будзе перашкаджаць Вам, дайце знаць ці мне, ці нашаму Паўнамоцнаму Прадстаўніцтву ў Маскве (Малая Нікіцкая, 18). Мы з свайго боку, як крыху наладзім працу, прышлем да Вас інструктара. Адначасна раблю распараджэнне прысылаць па Вашаму адрасу беларускую газету. Апроч таго, Вам будзе дастаўляцца літаратура. Калі атрымаеце ўсё гэта, будзеце ведаць, што робіцца ў нас. Тады будзе ў Вас магчымасць адчыніць Навукова-культурны беларускі гурток і рабіць вялікую працу падгатоўкі Вашага краю да прылучэння да нас.

З пашаню нарком асветы
У. Ігнатойскі.
Працяг.
Пачатак у № 28.

Усевалад ІГНАТОЎСКІ І ГОМЕЛЬШЧЫНА

У кастрычніку таго ж года нарком асветы атрымаў з Азяран яшчэ адзін ліст — цяпер ад школьнага савета. "Цікаваць да Беларускага нацыянальна-культурнага руху, з якім пазнаёміў нас т-шч Бажкоў, усё пашыраецца", — чытаем мы ў лісце. Школьны савет просіць аб высілцы розных падручнікаў "хоць па адной штуцы":

1. Граматыкі беларускай мовы.
2. Гісторыі Беларусі — Ігнатойскага.
3. Беларускую мову ў гістарычным аспекце.
4. Геаграфію Беларусі.
5. Карты Беларускага племя — нарысов. праф. Карскім.
6. Беларускі вапрос — Канчара.
7. Збор п'есаў дзеля тэатру.
8. Збор беларускіх песняў на нотах дзеля школы — Грыневіча.
9. Вучэбнікаў і падручнікаў на беларускай мове дзеля школы 1-й ступ.
10. Мастацкай літаратуры — зборы твораў беларускіх песняроў".

"Атрымаўшы гэта, мы адчынім у сябе беларускі культурна-асветны гурток і будзем пашыраць вялікую працу падгатоўкі прылучэння нашага краю да вас", — павадалі школьныя працаўнікі сяла Азяраны.

Пра неабходнасць захавання культурнай спадчыны, твораў мастацтва піша загадчык Гомельскага абласнога мастацка-гістарычнага музея Арон Маневіч. "Настоя-

тельно необходимо спасти музей от расхищения невежественных людей", — звяртаецца ён да Усевалада Макаравіча, спадзеючыся на яго дапамогу.

Наркомпросу Белоруссии тов. Игнатовскому

Стыдно и грустно становится при мысли о том, что у нас в Гомеле еще не научились беречь памятники искусства и художественной старины, которые являются наиболее показательными для своего времени и могут служить в своем роде документами для истории быта и творчества.

Ценность памятников исчезнувшего быта, к сожалению, сознается у нас пока лишь только лицами, причастными к искусству, т. е. сотрудиниками музея.

Октябрьская революция вывела искусство из замкнутого круга, дворца, монастыря, особняка, помещичьей усадьбы и сделала его доступным для всех.

"Искусство — народу!" — мы говорим, потому что знаем, что произведение искусства создано руками народного гения.

"Искусство для всех!" — мы говорим, потому что знаем, что искусство нужно человеку так же, как хлеб, как воздух, как свет.

У нас же в Гомеле смотря на искусство, как на ненужную роскошь, хранить и поддерживать которого считается излишним предрассудком.

ХРЫСЦІЯНСКАЯ СТАРОНКА «ЖЫЦЦЁ І ВЕРА»

КАСЦЁЛ У СЛАБОДЦЫ

Тут няспешна жыццё працякае.
Як лютэркі,
азёры блішчаць.
У якія сам Бог зазірае,
У якія анёлы глядзяць.

Гэтыя паэтычныя радкі напісаны нібыта пра Слабодку — вёску ў Браслаўскім раёне, дзе на высокім пагорку ўзвышаецца касцёл Сэрца Ісуса. Гэта адносна малады храм — яго гісторыя налічвае ўсяго каля ста гадоў. Размешчаны ў цэнтры вёскі касцёл можна бачыць не толькі з кожнага куточка Слабодкі, але амаль што з усёй акругі. Куды б вы ні паехалі па Браслаўскіх азёрах, адусюль убачыце на далёкім гарызонце белыя вежы Слабодкаўскага касцёла. Ён, як пучыводны маяк, прыцягвае да сябе людзей,

усіх, каму патрэбна Божае слова, споведзь, адпачыванне душы. Таму штодзень тут многа людзей рознага ўзросту.

Унутранае аздабленне касцёла — яго насценны роспіс у выглядзе разнастайных кветак і рознакаляровых узораў, як быццам прыйшло з маляўнічых пагоркаў Браслаўшчыны, блакіта яе азёр. Таму і пануе тут еднасць штодзённага жыцця і Высокага духу.

НА ЗДЫМКАХ: у імя Айца, Сына і Святога Духа...; касцёл Сэрца Ісуса ў Слабодцы; гэтую постаць Маці Боскай стварыў і падараваў касцёлу слабодкаўскі разьбяр Пётр ЗЯЛЯУСКІ; сам-насам з Богам.

Яўген КАЗЮЛЯ.
Фота аўтара.

ФАКТ З ГІСТОРЫІ

ПЕРАМАГЧЫ І ВЫЖЫЦЬ

● Аляксандр УРУБЛЕЎСКІ.

Другая сусветная вайна прынесла беларускаму народу незлічоныя бедствы, людскія, матэрыяльныя і культурныя страты. У той суровы час беларусы аб'ядноўваліся, каб змагацца з фашысцкай агрэсіяй, каб перамагчы і выжыць.

У гадзіну выпрабаванняў разам са сваім народам заставалася і царква. Яна, нягледзячы на дзесяцігоддзі жорсткіх перадаенных ганенняў і рэпрэсій з боку савецкай дзяржавы, не толькі змагла выстаяць, але беражліва захоўвала агульнаначалавецкія, агульнахрысціянскія каштоўнасці, назапасіла вялікі зарад дабрны і міласэрнасці, што дазволіла ёй захаваць глыбокі маральны аўтарытэт сярод

насельніцтва. Так, згодна перапісу 1937 года, дзве трэці сельскага насельніцтва Беларусі і адна трэць гарадскога шчыра верылі ў Бога. Гэты аўтарытэт захаваўся і ў вогненным смерчы вайны.

Адным з напрамкаў патрыятычнай, міласэрнай дзейнасці царквы быў збор матэрыяльных сродкаў у фонд абароны дзяржавы і ў фонд дапамогі дзецям-сіротам і сем'ям воінаў і партызан, якія загінулі. Гэта дабрачынная праца вялася ва ўмовах гартнага матэрыяльнага становішча народа. Яна разгортвалася па меры вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў і аднаўлення дзейнасці ўцалелых ад разбурэння праваслаўных храмаў. Ужо ў канцы 1944 года ў Бялыніцкім, Бы-

хаўскім, Горацкім, Дрыбінскім, Краснапольскім, Касцюковіцкім, Крычаўскім, Клімавіцкім, Круглянскім, Магілёўскім і Шклоўскім раёнах Магілёўскай вобласці дзейнічалі 42 праваслаўныя царквы.

Святары і вернікі гэтых храмаў толькі ў верасні-снежні 1944 года добраахвотна ўнеслі ў фонд абароны краіны 1639393 рублі, у фонд дапамогі сіротам і сем'ям загінуўшых байцоў Чырвонай Арміі і партызан 551082 рублі.

Асабісты ўклад у фонд абароны архіепіскапа Васіля Мінскага і Беларускага, які ў той час узначальваў Беларускаю праваслаўную царкву, склаў 110000 рублёў. Гэта былі першыя сціплыя добраахвотныя ахвяраванні духавенства і веруючых Беларусі.

ГУТАРКІ АБ ВЕЧНЫМ

● Уладзімір КОНАН, доктар філасофскіх навук.

Вышэй мы ўжо гаварылі пра ўзнёсла-трагічны лёс першай нашай асветніцы Рагнеды (Анастасіі) — маці не толькі хрысціцеля Полацкага княства Ізяслава, але і кіеўскіх князёў, сыноў Уладзіміра Хрысціцеля — Яраслава Мудрага, Ізяслава, Усевалада. Унучка славутага князя Усяслава Чарадзея, заснавальніца полацкіх жаночага і мужчынскага манастыроў і Спаса-Ефрасіннеўскай царквы (захавалася ў аўтэнтычнай архітэктоніцы з сярэдзіны XII стагоддзя), полацкага рукапіснага выдавецтва і першай школы для дзяўчат, агульнахрысціянская (праваслаўная і ка-

грэк). Па ініцыятыве вялікага князя Вітаўта ў Навагрудку склікаўся царкоўны сабор (1415), які абвясціў незалежнасць беларуска-літоўскай праваслаўнай царквы ад маскоўскага мітрапаліта і канстанцінопальскага патрыярха. Але гэта была часова аўтакефалія.

Палемічны этап хрысціянства пачаўся ў другой палове XVI стагоддзя, калі пасля ўзмацнення каталіцкага Касцёла ў Беларусі праваслаўнае насельніцтва, у тым ліку феадальныя вярхі, губляла свой былы ўплыў на дзяржаўнае жыццё краіны.

Тады ж узніклі рэфармацыйны рух, пратэстанцкія канфесіі розных плыняў кальвінізму і соцыянства (лідэр Сымон Будны, каля

АСНОЎНЫЯ ЭТАПЫ ХРЫСЦІЯНСТВА НА БЕЛАРУСІ (X—XX СТАГОДДЗІ)

тальцкая) святая, сваім падзвіжніцтвам, грамадска-дзяржаўнай дзейнасцю і ўзорным жыццём зрабіла моцнае ўражанне на ўсе рэгіёны старадаўняй Русі. Яе мошчы захоўваюцца ў Полацкай Спаса-Ефрасіннеўскай царкве. Там жа цуд ювелірнага мастацтва — адноўлены крыж Ефрасінні Полацкай (арыгінал работы майстра Богшы знік у пачатку другой сусветнай вайны). Сімвалам хрысціянскага асветніцтва стаў прысвечаны Боскай мудрасці Полацкі Сафійскі сабор — чацвёрты ў свеце храм такога тыпу пасля Канстанцінопальскага (цяпер турэцкая мячэць), Кіеўскага і Наўгародскага. Ф. Скарына — перакладчык, каментатар і выдавец першай ілюстраванай беларускай і ўсходнеславянскай Бібліі рэнесанснага свецкага тыпу (Прага, 1517—1519), новазапаветных кніг пад агульнай назвай "Апостал" і "Малой падарожнай кніжкі" (Вільня, 1522—1525).

У рамках асветніцкага перыяду гісторыі хрысціянства пачалася палеміка паміж маскоўскім і беларуска-віленскім цэнтрамі Праваслаўнай царквы. Ужо ў 1316 годзе ў Навагрудку ўзнікла незалежная ад маскоўскага мітрапаліта царкоўная іерархія (першы навагрудскі мітрапаліт Феафіл —

1530—1593) з цэнтрамі ў беларускіх мястэчках і гарадах Нясвіж, Клецк, Лоск (каля Валожына), Вішнева (Валожынскі раён) і іншых. Палеміка і рэлігійная барацьба ўзмацніліся пасля таго, як у Беларусь быў закліканы каталіцкі Ордэн Езуітаў, які заснаваў тут свае калегіі і місіі са школамі, іншымі ўстановамі. Выдатнымі цэнтрамі езуіцкага школьнага асветніцтва былі Полацк, Нясвіж, Вільня, Навагрудак, іншыя гарады, мястэчкі і сёлы Беларусі. Лідэр польска-беларускіх езуітаў Пётр Скарга прапанаваў ідэю стварэння адзінай хрысціянскай царквы на Беларусі і Украіне пад кіраўніцтвам папы рымскага — царкоўнай уніі. Паводле гэтай ідэі, Праваслаўная Царква захоўвала свой абрад і беларускую культурна-нацыянальную традыцыю, але прымала каталіцкія догматы.

Гэтая ідэя была рэалізавана на Брэсцкай царкоўнай уніі (кастрычнік 1596), якая прычынілася да багатай палемічнай літаратуры. На баку уніятаў выступалі П. Скарга, Іпат Пацей, Язэп Руцкі і іншыя; на баку праваслаўя — Лявон Карповіч, Мялет Сматрыцкі (да пераходу ва уніяцтва, 1628) і асабліва Афанасій Філіповіч (каля 1597—1648), ігумен Брэсцкага манастыра, залічаны Праваслаўнаю Царквою да ліку святых пакутнікаў.

Працяг.
Пачатак у № 25.

РЭЛІКВІІ ВЕРНУТЫ Ў ХРАМЫ

Пятнаццаць унікальных ікон, многія з якіх, на думку экспертаў, з'яўляюцца бяспэчнымі, стараабраднымі крыжы і іншыя духоўныя каштоўнасці перадаў начальнік Упраўлення КДБ па Гомельскай вобласці Мікалай КАРАТКЕВІЧ архіепіскапу Гомельскаму і Жлобінскаму АРЫСТАРХУ (на здымку). Рэліквіі канфіскаваны ў ходзе правядзення апартыйных мерапрыемстваў па выяўленню злучынай групы. Усе рэчы трапяць у храмы, што будуцца ў Гомелі і ў Карме.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА.

ЗВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

ШУКАЮЦЬ ЯНКУ ГАЛЁТУ

Дапамажыце, калі ласка, адшукаць майго земляка, чалавека цяжкага і складанага лёсу.

Завуць яго Іван Раманавіч ГАЛЁТА. Нарадзіўся ён у 1923 годзе на хутары Лыскі, паблізу вёскі Буса, цяпер Маладэўскага сельсавета Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці.

Вучыўся ў польскай школе ў вёсцы Буса.

У 1939 годзе, пасля прыходу Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь, новая ўлада па даносу суседа расстраляла бацьку Янку, бо той працаваў лесніком і лічыўся "эксплуататарам". 16-гадовы хлопчык бачыў гэта забойства, бо схаваўся на гарышчы хаты. Сям'ю — маці, брата Рыгора, сястру Зіну і Янку выслаілі ў Архангельск.

Пра іх далейшы лёс вядома, што карабэль, на якім сям'я быццам ехала ў Амерыку, патануў. Застаўся адзін Янка, бо быў прызваны ў армію. Вядома з яго двух пісьмаў, дасланых дваюрадному брату, што ён вучыўся ў Англіі, а пазней стаў ваенным лётчыкам ЗША. Адзіны фотаздымак, датаваны 1 лютага 1948 года, атрыманы з подпісам на польскай мове. Больш пісьмаў няма, бо было забаронена перапісвацца, — такі быў час.

Дзе цяпер Янка Галёта? Вельмі верыцца, што ён яшчэ жывы, што ў яго ёсць дзетка і ўнукі. У вёсцы Буса спадзяецца на сустрэчу 103-гадовая цётка Тэкля, дваюрадныя сёстры і браты.

Па просьбе сястры Зінаіды — Ганна БЯРЭЗІНА.

220024, г. Мінск, вул. Пухавіцкая, д. 19, кв. 75, тэл. 275-83-95.

ЭСТОНІЯ

Уладзімір ДЗЕХЦЯРУК

СПОВЕДЗЬ

Я ніколі не думаў аб тым, што жыццця майго стужка парвецца, што я буду ў пакоі пустым. Разважаць, як мне дрэнна жывецца, што начама я буду не спаць, і камечыць кавалкі паперы, і складаць свае вершы, і знаць, што ніхто не пастукае ў дзверы.

Я імкнуўся заўжды да цяпла, бо яно аддавала пляшчотай, Але лёд падступаў да жытла, Прабіраўся праз шчылінкі ўпотаў. Я не здолеў яго растапіць, Бо сагнуўся пад цяжарам ношы, Як адчуў, што прадаць і купіць Усё змагла ты за Юдзіны грошы.

Я стаміўся надзею шукаць, Усё парвайшы напружаным рухам, І лачаў на дарогах блукаць, Падстаўляючы твар завірухам. І ішла са мной побач бяда, З ёй суседства было не пазбыцца. ...Прамільгнула гадоў чарада, Аб якіх лепш было-б і забыцца.

Ды не здолець. Магчыма таму, што ад лёсу няма ратаваньня, што нялёгка далей аднаму Несьці цяжкасць свайго існаваньня. Я ніколі не думаў аб тым, што хлусня ўсім кіруе на сьвеце... Вось рука на Пісаньні Сьвятым! Невіноўны я! Чуеце, дзеці!?

Ківілы, 1993 год.

ГАЛЕРЭЯ МАЙСТРОЎ

ФАНТАЗІІ, ВЫПІСАНЫЯ КРЫЖЫКАМ

Марыя АНАНІЕВА — майстар па вышыванню Пастаўскага Дома рамёстваў. Арыгінальныя пано, сурвэткі, ручнікі, створаныя рукамі гэтай майстрыхі, ніколі не пакідаюць абыякавымі наведвальнікаў выстаў.

НА ЗДЫМКАХ: Марыя АНАНІЕВА; работа майстра.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БелТА.

ДА 60-годдзя Яна ЧЫКВІНА

Анатоль РАМАНЧУК.

СУЧАСНУЮ беларускую літаратуру немагчыма ўявіць без такой арыгінальнай з'явы, як літаратура "Белавежы". Яе чынікі — беларускія пісьменнікі, што жывуць і твораць у Польшчы на нацыянальна-культурным памежжы.

Асоба Яна Чыквіна, яго творчасць — яркі прыклад памежнага бытавання. Адзін са старэйшых беластоцкіх аўтараў, які стаяў каля вытокаў літаб'яднання "Белавежа", які цягам дзесяцігоддзяў актыўна прымаў удзел у грамадска-культурнай дзейнасці беларусаў Беластоцчыны, адзначае сёлета свой шасцідзясяцігадовы юбілей. Нарадзіўся пазт 18 мая 1940 года ў Дубічах-Царкоўных на Беластоцчыне, насельніцтва якой спрадвеку лічыла сябе беларусамі. Дзяцінства праходзіла ў вясковым асяродку, напоўненым усміхнутымі і будзённымі рэаліямі такога існавання. Гэты чароўны свет з яго арганічнай далучанасцю да жыцця прыроды, з натуральным дзіцяцім існаваннем сярод лугоў і лясоў пазт пазней назаве сваёй "Аркадзіяй".

У другой палове пяцідзясятых гадоў на Беластоцчыне распачаліся заканамерныя працэсы нацыянальна-патрыятычнага самаўсведамлення беларусаў, што выявілася ў пашырэнні грамадскага і культурнага руху. Восьмага чэрвеня 1958 года адбыўся першы арганізацыйны сход, на якім прынялі статут аб'яднання "Белавежа" і выбралі праўленне. Літаб'яднанне, як і БГКТ (Беларускае грамадска-культурнае таварыства), злучыла творча настроеных патрыётаў, што жадалі актыўна ўдзельнічаць у жыцці сваіх землякоў-беларусаў. Пачала выдавацца беларускамоўная газета "Ніва", некалькі іншых выданняў, дзе прадстаўлялі сваю творчасць "белавежцы". Ян Чыквін, паступіўшы на філалагічны факультэт Варшаўскага ўніверсітэта, прымаў актыўны ўдзел у нацыянальна-беларускай літаратурнай і культурнай дзейнасці.

У 1969 годзе ў выдавецтве ГП БГКТ выходзіць першы зборнік вершаў Яна Чыквіна "Іду". Кніж-

ка змясціла вынікі доўгай дзесяцігадовай руплівай працы. Зборнік звярнуў на сябе ўвагу выверанай кампазіцыйнай завершанасцю, строгім адборам твораў, якія ўжо прэзентаваліся чытачу. Такое імкненне да дасканаласці было ў пэўнай ступені праяўленнем унутранай, душэўнай завершанасці. Другі зборнік "Святая студня" з'явіўся праз год.

Лірычны герой гэтых кніг спрабуе засяродзіцца на ўнутраным стане індывідуума, разабрацца ў ледзь улоўных і патаемных зрухах душы. Пачынае праўляцца матыў нераспазналага смутку і неспакою, што стане адным з асноўных у лірыцы Я. Чыквіна:

«ЗГАРТАЮ СВЯТЛО ДА СВЯТЛА...»

З грацыі кветак музыкнай б'е. Восень на нотах развешана, блішчыць высока лета бабіна — шчасце ўстрывожана ўсмешкаю. Пад грушамі зноў грушанапад, як быццам заплакалі грушы, што нельга ім у полі пагушкаць — на ключ журавой закрыты сад.

У разуменні лірычнага героя самае душэўнае, дарагое, лепшае засталася дома, у дзяцінстве. Герой жыве ўспамінамі. У паэзіі Яна Чыквіна даследчыкі вызначылі пэўныя архетыпы і асноўныя матывы: гэта бацькоўскі дом, свет дзяцінства і... жаданне, зразумела, вярнуцца да ўсяго гэтага. Трэба прызнаць, герой вершаў ведаў, што часцей за ўсё вяртанне магчыма толькі ўяўнае.

Па-маладому смела, з запалам узяўся паэт за найскладанейшую форму — вянок санетаў. Вянок "Святая студня", што даў назву ўсяму зборніку, з'явіўся творам, дзе ўспомнілі ці адгукнуліся пакутлівыя блуканні геніяльнага Адама Міцкевіча. Я. Чыквін спрабуе перадаць душэўны стан свайго лірычнага

героя, якога, вядома, нельга напрамую атаясамліваць з гістарычнай постаццю. Гэта хутчэй псіхалагічны злепак, эксперымент усвадоміць адчування не проста класіка, а чалавека з няўдзячным лёсам.

Дзе Рым, дзе Крым, а дзе мая айчына! Дзяцінства босае, замурзанае лета, Святая студня з жураўлём ўспамінай, Сезам, дзе ўсё мае ляжыць ў фрагментах...

Кнігі "Белавежца" найчасцей закранаюць праблемы і пытанні, што тычацца існавання індывідуума найперш як духоўнай асобы. Ва ўзбагачэнні духоўнай

значнасці чалавека бачыцца шлях і да нацыянальнага самаўсведамлення, і да ўдасканалвання сацыяльна-грамадскіх адносін. Але сам чалавек павінен сцвердзіць сваю каштоўнасць, павінен заставацца актыўным ва ўсіх сферах сваёй дзейнасці і бытавання.

Сакрат Яновіч у прадмове да трэцяй кнігі "Неспакой" (1977) зазначаў: "Чыквін — паэт задумнага. Паэт пытанняў. Лірык інтэлекту. Выхаваны на сутыку беларуска-польскай-рускай традыцыяў".

Цікава, што адначасова кніга "Неспакой" Я. Чыквіна напоўнена... спакоем. Гэта адчуванне даецца герою нялёгка, праз пастаянныя роздумы і рэфлексіі. Усё спакайней глядзіць ён на непарушныя законы быцця.

Усё было справядліва ў прыродзе — Далёка дзесьці была недарэчнасць Адвечнай смерці, што прыйдзе і пройдзе, А ўсё-такі нешта пакіне на вечнасць.

Зборнік "Светлы міг" (Мінск, 1989 год) адкрывае новыя далягяды ў разуменні быцця, асобы лірычнага героя і самога аўтара.

У кнігах Я. Чыквіна з вялікай выразнасцю сімвалізуюцца многія канкрэтна-рэальныя і спрадвечна-літаратурныя вобразы: агарод, сад і сонца, ноч; квадры прыроды і смерць... Напрыклад, агарод настолькі апаэтызаваны хіба толькі ў Я. Чыквіна. Агарод цалкам страчвае сваю практычную сутнасць, ператвараючыся ў месца эмацыянальнай гармоніі. Такія пазіцыя пазначана ў зборніках, стэрільных ад апявання ўласнай цягі да сялянскай працы. Сапраўды, колькі прыкладаў ёсць у нацыянальнай літаратуры такога "пранікнёнага" замілавання, якое ўжо набіла аскаміну чытачу, асабліва сучаснаму гарадскому. Прыгад-

Не адсумуе смутак нашых ўсіх зямных трывог — З вачэй злітае белы анёл жалю.

І што ёсць час — рака ці акіяна? Вытокі дзе яго? І дзе яго скрыжалі? Смыліць бяскрылы лёт жыцця, нібы навеў фіранкі. — З вачэй злітае белы анёл жалю.

"Кругавая чара" — вынік маральна-духоўных перапетыяў інтэлігента "каму за сорок", але ў той жа меры і новы віток мастацкага эксперыменту, творчага пошуку сапраўднага майстра.

У паэзіі Яна Чыквіна вельмі добра адчуваецца тая дамінантная лінія, што працінае ўсю беларускую літаратуру — патрыятычнае служэнне нацыянальнай ідэі. Пры гэтым прамень патрыятызму не рэжа вочы лозунгавасцю і гучнымі выклікамі. Ён роўным святлом суму ацяпляе сэрца, трымае цень асіміляцыі ўсё ж такі хоць трохі, але наводдалі. Пасіянарна-патрыятычная ідэя існуе не абмежавана, яна ўключана ў складаны комплекс самых разнастайных філасофскіх разваг, эстэтычных поглядаў, жыццёвых прынцыпаў. Так жыве сучасны паэт.

Мы не зможам знайсці нават драбніцы нацыяналізму ў кнігах Я. Чыквіна. Людзі Беластоцчыны пастаўлены ў незвычайныя палітычна-грамадскія, этнічныя ўмовы. Дзейнасць "белавежцаў", іх творчасць нагадваюць рух Месяца вакол Зямлі. Спадарожнік прыродна не можа адарвацца, вызваліцца ад законаў, ён прыцягваецца да планеты, але разам з тым жыве ў магутным полі прыцягнення Сонца. Таму "Паэта цень выходзіць ў белчырвона-белае убраны...". Таму — "Я вельмі самотны — айчыны не маю, Матчынай паскі".

Вершы Яна Чыквіна арганічна ўпісваюцца як у рэчышча сучаснай беларускай літаратуры, так і ў шырокі агульнаеўрапейскі, і шырэй — сусветны культуралагічны кантэкст.

ЛІТАРАТУРНЫЯ ЧЫТАННІ

КРАІНА ХЛУДАЎ

З ГІСТОРЫ І ГЕАГРАФІІ КРАІНЫ ХЛУДАЎ

Ёсць на свеце такая Краіна Хлудаў, ці, як яе найчасцей называюць самі хлуды, — Хлудзія. Дакладней, гэта нават ніякая не краіна, а толькі невялічкае мястэчка, забудаванае драўлянымі хацінамі і аднапавярховымі камяніцамі і абнесенае Высокім квадратным парканам. Таму, хто ўпершыню патрапляе ў мястэчка, здаецца, што ён апынуўся на дне глыбокай змрочнай студні, выкараскацца зь якой немагчыма, — такі ўжо высокі гэты паркан. Самі ж хлуды, якія нарадзіліся і выраслі тут, такіх параўнанняў, зразумела, ня робяць.

На адлегласці сотні крокаў ад Высокага квадратнага паркану і раўналежна яму праходзяць чатыры вуліцы, якія таксама ўтвараюць квадрат. Гэта вуліца Вернасьці, вуліца Тонкіх-да-нябачнасьці намёкаў, вуліца Каляровых думак і вуліца Туманнага парадоксу. На рагу вуліцы Вернасьці і вуліцы Тонкіх-да-нябачнасьці намёкаў месціцца шынок "Грукат сэрца", дзе жыхары мястэчка бавяць час за прыемнымі размовамі і расьпіцьцём "Горкага палыну" — улюбёнага трукну хлудаў. На рагу вуліцы Тонкіх-да-нябачнасьці намёкаў і вуліцы Каляровых думак высіцца гмах Фабрыкі-кухні парадакальных ідэяў — хлудзкай акадэміі. На рагу вуліцы Каляровых думак і вуліцы Туманнага парадоксу — сямейны інтэрнат сьмеццароў. І, нарэшце, на рагу вуліцы Туманнага парадоксу і вуліцы Вернасьці знаходзіцца Сажалка.

Паласа паміж Высокім квадратным парканам і вышэй адзначанымі чатырма вуліцамі пакрытая дрэвамі і хмызамі. Гэта Нясумныя прысады — рэшткі старажытнай пушчы, на месцы якой узнікла Хлудзія.

Шынок "Грукат сэрца" і сямейны інтэрнат сьмеццароў лучацца паміж сабою шырокім бульварам Абяцанкаў-цацанкаў. Другая ўскосная вуліца злучае ФКПІ (Фабрыку-кухню парадакальных ідэяў) з Сажалкаю і носіць назву праспекта Маралістых-эквілібрыстых. На скрыжаванні бульвара Абяцанкаў-цацанкаў і праспекта Маралістых-эквілібрыстых ляжыць невялікі Пляц з Палацам гаспадароў на адным баку і

асабняком Шампанскага — на другім.

Апроч пералічаных ужо вуліцаў, ёсць яшчэ адна, якая бярэ пачатак ад вуліцы Вернасьці і абрываецца каля адзінай у Высокім квадратным паркане Браны. Брама тая заўсёды замкнёная, і, мабыць, таму хлуды вуліцаю гэтаю амаль не карыстаюцца і прызвалі яе вуліца Зарослая пустазельлем.

Флёра краіны складаецца з Нясумных прысадаў, дрэваў, высаджаных усцяж бульвару Абяцанкаў-цацанкаў, а таксама хмызоў і кветак пад вокнамі хатаў і камяніцаў. І фаўна гэтая ж небагатая: у зацягнутай раскаю Сажалцы ня водзіцца аніякая рыба — жыве тут хіба колькі сотняў жабаў, а ў прыбярэжных кустах лётаюць агністыя матылькі і смарагдзістыя стракозы; у Нясумных прысадах

лежыць ад сваіх прыхамацаў і густаў.

Вось, бадай, і ўсё, што можна сказаць пра хлудзкую геаграфію і гісторыю. Дадамо толькі, што празь непамерную вышыню Высокага квадратнага паркану сонца ніколі не зазірае ў Хлудзію, і, здараецца, бяшмарным днём на квадраце хлудзкага неба можна бачыць бляклія агеньчыкі зорак. З тае самае нагоды ўлетку тут вельмі сыра, а ўзімку мястэчка пад самыя дахі заносіць сьнегам, — і таму хлуды змушаныя штогод упадаць у доўгую зімовую сьпячку.

НЕЗНАЁМЕЦ У НАПАЎВАЙСКОВЫМ ФРЭНЧЫ

Зразумела, паколькі йснуе брама ў якусь краіну, то ў гэ-

падацца, што заўсёднікі шынка, ня слухаючы і перапыняючы адзін аднаго, выказваюць самыя неверагодныя і супярэчлівыя думкі і меркаваньні, даўно ўжо не разумеючы, пра што ідзе гаворка. Самі ж багемаўцы называлі гэта "творчым сумоўем".

Прысадзістая постаць, абцягнутая напавувайсковым фрэнчам, вырасла перад наведнікамі шынка нібыта з-пад зямлі. Суровы і незнаёмы багемаўцам хлуд спыніўся пасярод залі і застыў у самай, на якую толькі быў здольны, пагрозлівай паставе. На ягоным твары злавесна блішчэлі чорныя акуллары, а на вуснах блукала жорсткая ўсьмешка. "Сьмірна, інтэлігент!" — выгукнуў ён. У гэты момант усім вядомы мастак Круцель Манцель абаяўся, як на калёну, на Цмока Калывока, страну ў з цыгарэты слупок попелу на

тэрнаце сьмеццароў пачуліся воклічы і бяседныя песьні. А яшчэ па нейкім часе Цмок Калывок быў прызнаны да скону сваім, і большасьць сьмеццароў пакляліся яму ў вечным сяброўстве. Пасьля клятвы ўсе да аднаго, хто яшчэ трымаўся на нагах, прычаліся адным грабянцом, што сымбалізавала ў сьмеццароў аднадушнасьць.

Наступнага ранку іншаземец Шампанскі прачнуўся ад нязвыклых выкрыкаў: "Направа! Налева! У два шыхты ставай!" Са здзівам прыслухваючыся да непрыемнага, як скрыгат спружынавага ложку, голасу, Шампанскі, тым ня менш, ад душы павіншаваў сябе, бо ён увогуле любіў сябе віншаваць. "Ніхто гэтага ня зробіць лепш за мяне!" — справядліва меркаваў ён. Затым Шампанскі зазірнуў пад падушку і, пераканаўшыся, што ягоны пашпарт ляжыць на сваім заўсёдным месцы, з замілаваннем паглядзіў аksamітную, з гербам нейкае краіны вокладку документа. Толькі пасьля гэтага ён вылянуў у вакно і быў вельмі ўражаны, ўбачыўшы сьмеццароў, якія кароткімі перабэжкамі, уцікам, нібыта хаваючыся ад нябачнага ворага, з усіх бакоў набліжаліся да Палаца гаспадароў. Па характэрным бляску ў хмызьняку, што рос перад вакном, Шампанскі пазнаў учарашняга нахабніка ў напавувайсковым фрэнчы: так маглі блішчэць толькі ягоныя чорныя акуллары. І тут іншаземец узгадаў, што Палац спакон вякоў нікім не ахоўваецца. Ён яшчэ крыху паназіраў за звар'яцелымі сьмеццарамі, а затым пасунуўся на кухню, бо жыцьцё ягонае было разьмеркавана па хвілінах, і сьняданак быў для Шампанскага важнейшы за самыя пакружастыя выбрыкі хлудзкай гісторыі.

Тым часам пад звон шыбаў, якія білі сьмеццары, Цмок Калывок уварваўся ў тронную залю. Гаспадар Краіны Хлудаў, як нічога ніякага, ціхамерна пасопваў, адкінуўшыся на ірховы прыслон свайго ўтульнага трону-гушкаўкі.

— Ану, злась! — выдыхнуў яму проста ў вуха Цмок.

Вярэнэ Водае прыспана зірнуў на прысадзістую, шчытна абцягнутую напавувайсковым фрэнчам постаць, страгануў галавою й зноў збіраўся быў заснуць, ды прэтэндэнт на трон груба штурхануў яго ў плячо й як мага больш пагрозліва загадаў:

— Злась, кажу табе!

Пасьля гэтага гаспадар хлудаў нарэшце прачнуўся. Ён з тугою акінуў позірк на шырокія раменьні й важкія кулакі новага прэтэндэнта й мацней учапёрнуўся ў падлакотніцы трону-гушкаўкі.

— Не магу. Я тут заўсёды сяджу!

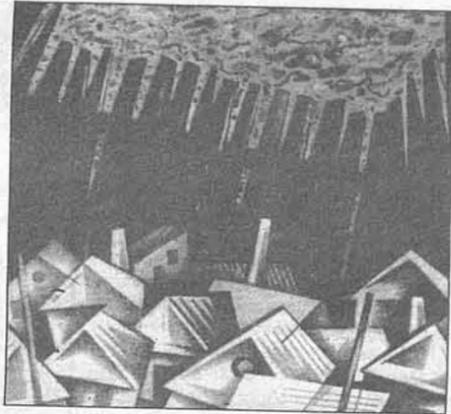
— Пасядзеў, цяпер дай іншаму пасядзець! — злосна прасіпеў Цмок і абярнуў ухаліў Вярэнэ Водае за грудкі, сілячыся адарваць яго ад трону. Аднак, хоць трон разам з гаспадаром і прыўзняўся над падлогаю, той не адпуская падлакотніцы.

— Усё роўна ня зьлезу, — прахрыпеў гаспадар і, халянуўшы паветра, дадаў: — каўнер, ёлупень, адарвеш!

— Я табе пакажу ёлупня! — зароў Цмок і кулаком штомоцы выцяў свайго ворага па блішчасным плеху.

Пальцы гаспадара расьціснуліся, і трон-гушкаўка чмякнуўся на сваё заўсёднае месца. "Кола замкнулася!" — прашаптаў Вярэнэ Водае. Гэта былі яго апошнія словы.

ПРАЎДЗІВАЯ ГІСТОРЫЯ КРАІНЫ ХЛУДАЎ

Алег МІНКІН

сустрэкаецца даволі багатая конікаў, а ў шатах дрэваў тужліва крычаць нейкія чубатыя, са стракатым апярэньнем птушкі.

Карэннае насельніцтва Хлудзіі — хлуды і іншаземец Шампанскі, які, хоць і нарадзіўся ў Краіне Хлудаў, зьяўляецца аднак уладальнікам замежнага пашпарту.

Пра тое, што адбывалася ў краіне ў прамежку часу ад першага легендарнага гаспадара Вісуса Прапаснага да цяперашняга Вярэнэ Водае, можна даведацца з шаснаццацітомнай "Гісторыі Краіны Хлудаў", выдадзенай нядаўна гістарычным факультэтам ФКПІ. На жаль, шматлікія гістарычныя падзеі ў гэтай "Гісторыі" пададзеныя ня так, як гэта было ў сапраўднасьці, а іншыя зь іх дык увогуле не знайшлі на ейных старонках свайго адлюстраваньня: кожны новы гаспадар перапісвае хлудзкую гісторыю нанова ў за-

тую, няхай сабе і заўсёды замкнёную, браму абавязкова хтосьці калі-небудзь ды ўвойдзе. І таму ня выключана, што Цмок Калывок пранік у Хлудзію праз Браму ў Высокім квадратным паркане. Зрэшты, ёсць і іншыя вэрсіі: а) Цмок Калывок патрапіў у краіну цераз лаз, пракапаны ім асабіста, б) прасачыўся празь нябачныя воку шчыліны ў паркане, в) ён увогуле ні адкуль не прасачыўся, а нарадзіўся і вырас у Хлудзіі. Дакладна вядома толькі тое, што першы яго ўбачыў іншаземец Шампанскі, які адвечоркам шпацыраваў па сваёй даўняй завядзёнцы па вуліцы Зарослай пустазельлем. Было ўжо досыць цёмна, і іншаземец заўважыў Цмока Калывока толькі тады, калі лоб у лоб сутыкнуўся з ім. "Sorry", — цераз зубы працадзіў Шампанскі, паціраючы выцятае месца, і пільна паглядаў у твар незнаёмому ў наглуха зашпіленым напавувайсковым фрэнчы. Незнаёмец нічога не адказаў, і Шампанскі ў каторы раз падумаў, што было б някепска выкарыстаць свой замежны пашпарт і назаўжды пакінуць абрыдлую Краіну Хлудаў.

Крыху пазьней, на вуліцы Вернасьці, загадкавы незнаёмец на горкі яблык зьбіў прахвэсара ФКПІ Вуха Перакідніка. Рэпарцэру газеты "Нехлусьлівы хлуд", які ўзяў у яго інтэрвію на месцы здарэньня, Цмок растлумачыў: "Я лішні раз хацеў пераканацца, чаго вартыя хлуды зь іхнімі бясконцымі размовамі пра парапсыхалёгію, мастацтва і вольнае каханьне".

Наступным месцам, дзе зьявіўся незнаёмец, быў шынок "Грукат сэрца" — згрузлая камяніца з чырвоным, прабітым блакітнаю стралою сэрцам замест шыльды. Таго адвечорка ў шынку сабралася ледзьве ня ўся местачковая багема. У шызых хвалях цыгарэтнага дыму столікі, пры якіх сядзелі багемаўцы, здаваліся маленькімі падводнымі лодкамі. Закураныя скляпенныя залі адбівалі густы, аднастайны гул галасоў, і збоку магло

ягоны напавувайсковы фрэнч і з сумнаю ўсьмешкаю прамовіў да народнага пісьменьніка Цвінтарэя: "Жах вечара ў тым, што ўсьлед за ім непазьбежна надыходзіць ноч. А што можа быць горш за непазьбежнасьць?"

Злавесна бліснуўшы на Круцеля Манцеля чорнымі акуллары, Цмок крута павярнуўся і скіраваў да выхаду.

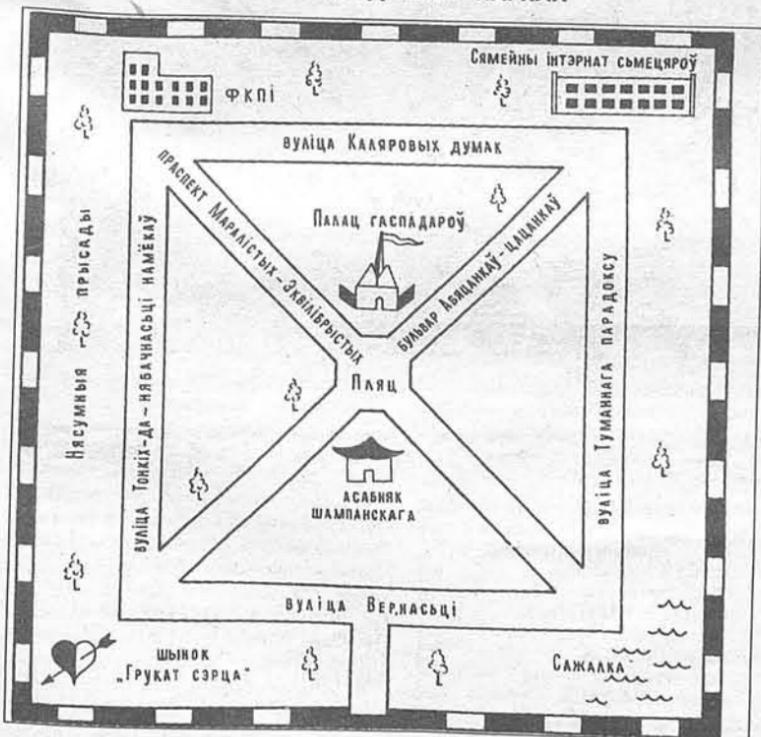
КОЛА ЗАМКНУЛАСЯ!

У сенцах "Грукату сэрца" незнаёмец лёгкім рухам ускінуў на карак бочку "Горкага палыну" і, адштурхнуўшы да сьцяны зьбянтэжанага шынкара Лажбеля, выйшаў вонкі. На вуліцы ён сагнаў з вуснаў жорсткую ўсьмешку, прыгасіў пагрозлівы бляск непранікальна-чорных акулляраў і, неміласэрна штурхаючы сустрэчных, страявым крокам рушыў да сямейнага інтэрнату сьмеццароў.

Сьмеццары былі хлуды вельмі далёкія ад парапсыхалёгіі й іншых вытанчаных навук, што буюць на ўзьмежку розуму й таёмнічых глыбіняў падсьвядомасьці. Таму, мусіць, яны займаліся самаю простаю фізычнаю працаю: прыбіралі захлуджаныя за дзень вуліцы, рапаравалі старыя будынкі, варылі "Горкі палыну", а таксама чаканілі "асьмакі" — манэты з выяваю цяперашняга гаспадара Вярэнэ Водае. І хоць тыя асьмакі, згодна з законам, разьмяркоўваліся паміж хлудамі ў залежнасьці ад кірунку ветру й колеру вачэй — большая частка іх асядала чамусьці ў кішэнях прахвэсараў ФКПІ, багемаўцаў, хлудаў, блізкіх па духу да багемаўцаў, ды і іншых арыстакратаў. Таму зразумела, як узрадаваліся сьмеццары, калі нейкі незнаёмы, апранены ў просты напавувайсковы фрэнч, выкаціў ім дармовую бочку "Горкага палыну". Такое здарылася, мусіць, упершыню ў гісторыі Краіны Хлудаў.

Неўзабаве ў сямейным ін-

ВЫСОКІ КВАДРАТНЫ ПАРКАН

БРАМА

Працяг будзе.

КІНОШНЫЯ БАЙКІ

Складальніка «Кіношных баек» прадстаўляе паэт Рыгор БАРАДУЛІН:

Дзмітрый МІХЛЕЕЎ

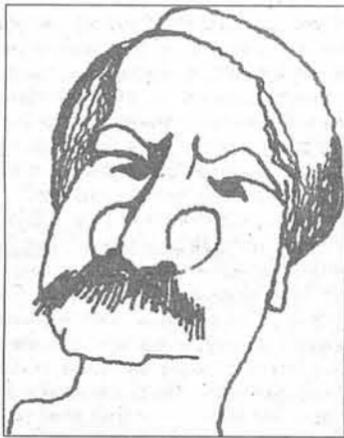
Міхлееў тут, Міхлееў там —
І піша і малюе сам,
Яшчэ, як дзядзька-

чарадзей,

Здымае фільмы для дзяцей.
Спрабуе скрозь сябе

Дзімітры,

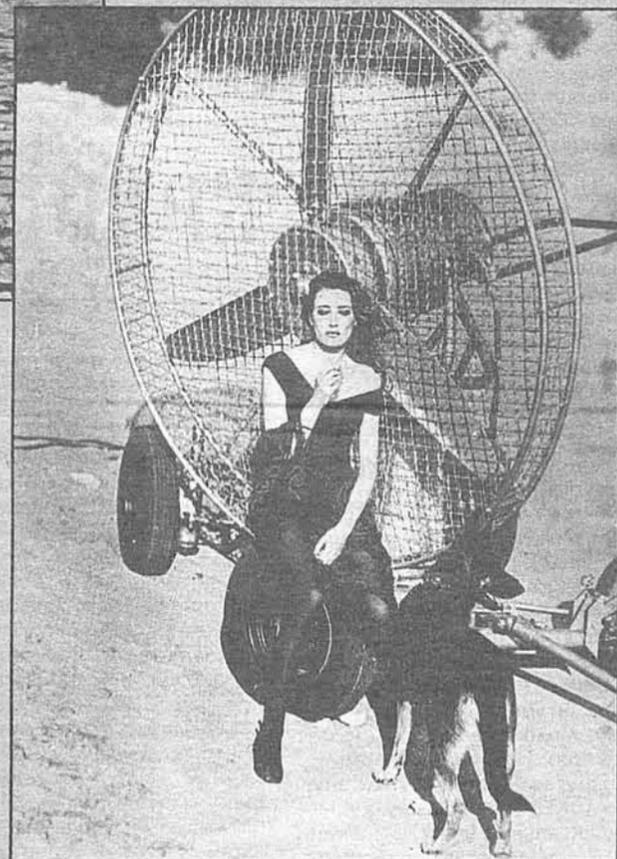
Мільгаюць хобі, быццам
цітры.

Д. МІХЛЕЕЎ. Аўташарж.

ВЫСТАВЫ

ФОТА Ў МОДЗЕ.
МОДА Ў ФОТА

● Валеры ХАРЧАНКА.

У Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва ў Мінску адбылася выстава «Мода ў фота — фота ў модзе». Экспазіцыя прадстаўлена нямецкім культурным цэнтрам імя Гэтэ і расказвае пра работы нямецкіх фатографуў 1945—1995 гадоў.

НА ЗДЫМКАХ: Віллі МАЙВАЛЬД. «Мадэль», Крысціян Дзіор. Парыж. 1947 год; Рыка ПУЛЬМАН. «Сіндзі Кроўфард», Нью-Йорк. 1991 год; Пэтэр ЛІНДБЕРГ. «Мары Уілсан для Марыэллы Бурані», Остыя/Рым. 1990 год; у залах выставы.

БелТА.

І ВЫ ПАЙШЛІ СУПРАЦЬ...

Была кароткая адліга шасцідзесятых гадоў, на «Беларусьфільме» з'явіліся маладыя творцы новага беларускага кіно — Тураў, Сцяпану, Бычкоў. У гэтую жа кампанію ўваходзіў і рэжысёр Валянцін Вінаградзкі з фільмам пра геранію беларускага народа падпольшчыцу Веру Харужую. Аўтарам сцэнарыя быў вядомы не толькі па творчасці, але і па жывучасці — без адзінай драпіны праскочыў і трыццація і «саракавыя ракавыя» — Алесь Кучар. Дарэчы, «партыяная мянушка» ў Кучара была «Коннік без галавы». Гэта таму, што калі ён пад'язджаў да студыі на сваёй манументальнай «Волзе», яго галавы не было бачна з-за руля па прычыне маленькага росту.

Сцэнарыі быў даволі прахадны, здымкі пачаліся. Але малады, яршысты рэжысёр перапісаў сцэну допыту гераніі. Акцёр Пракаповіч з каменным тварам і ледзянымі бясколёрнымі вачыма, па фактуры тыповы «гестапавец», іграў «гэпэўніка». І вось у яго кабінет уводзіць геранію. Следчы:

— Сядайце, абвінавачваемая.
— Я не абвінавачваемая. Я падследная.

Следчы дорыць ёй усмешку, якая ледзяніць душу, запальвае папіросу, падыходзіць да акна. А за акном — Масква, Лубянская плошча, першамайская дэманстрацыя, транспаранты, партрэты правадыроў, духавыя аркестры, свята! Следчы паварочваецца да гераніі, камера наезджае на яго, каб засняць буйным планам, ён паказвае на акно і пасля свінцовай паўзы ціха гаворыць:

— Гэта яны — падследныя, а вы — абвінавачваемая...

— Стоп! — камандуе рэжысёр, — геніяльна!

Сцэнарыст не ведае, што рабіць. З аднаго боку — «адліга», Чухрай ужо зняў «Чыстае неба», але тое — у Маскве, а мы ж вось дзе... Смелым быць, канешне, добра, але ж вельмі турботна... Ён у адчаі.

— Валя! Мы згубім карціну. Давай здымам страхавачны варыянт.

— Не. Сцэна знята. І знята цудоўна.

— Цудоўна, канешне, але... Ведаеш што? Здымі следчага са спіны,

на фоне акна, а? Стаіць, глядзіць у акно і задуманна запальвае папіроску, акадэмічная паўза... Часам, ты ж ведаеш, цішыня мацней за гом.

— Не! Я толькі што зняў сцэну, якая стане галоўнай у фільме. Вы што, самі не бачыце, як усё гэта здрава? «Гэта яны — падследныя!» Яны, народ за акном, народ усёй краіны! Гэта класна сказана, таму што праўдзіва.

— Валік, я разумею. Ты маеш рацыю. Але запас у жыцці заўсёды патрэбны. Здымі запасны варыянт, запэўніваю цябе, ён у мантажы спатрэбіцца. Ну элементарная перабіўка хаця б, здымі, я патрабую, табе што, пяці метраў стужкі шкада? Я заплачу, мы скінемся з табой па «чырыку», здымай!

Рэжысёр пасупраціўляўся і здаўся. Даручыў «другому» зняць гэты «заспінны план». Уся група «балдзепа» ад гэтай сцэны — у нас такога яшчэ не было! Якая адчайная смеласць! «Гэпэўнік», паказваючы на народ, на весь свет, заяўляе: «Гэта яны — падследныя...»

Усе ўжо загадзя віншавалі рэжысёра і сцэнарыста. Рэжысёр атрымліваў віншаванні з гонарам. Сцэнарыст зусім наадварот. І ён меў рацыю. Эпізод пражыў на мантажным стале да першага пасяджэння мастацкага савета. Рэакцыя пасля прагляду ў дырэктарскай зале была незвычайнай. Усе доўга маўчалі, потым рэжысёра павялі ў кабінет дырэктара. Што там было, пра што разважалі ды меркавалі — невядома. Але ў фільме, які, дарэчы, меў восемдесят варыянтаў назвы, а выйшаў як «Пісьмы да жывых», сцэна гэта, перапісаная прадбачлівым сцэнарыстам і пераагучаная «даціснутым» рэжысёрам, на зыходзе «адлігі 60-х» мела такі выгляд.

Следчы: — Сядайце, абвінавачваемая.

Геранія: — Я не абвінавачваемая. Я падследная.

Следчы стаіць спіной да камеры, глядзіць у акно, задуманна курыць. За акном — Лубянская плошча, першамайская дэманстрацыя, калоны з партрэтамі правадыроў. Голас следчага:

— І вы пайшлі супраць такога народу...

Дзмітрый МІХЛЕЕЎ.

ГУМАР

— Бацька, дапамажы рашыць задачу!

— А ты сам ужо думаў над ёй?

— Думаў.

— Ну і што прыдумаў?

— Што лепш запытацца ў дасведчанага чалавека.

Муж жонцы:

— Ведаеш, паглядзеў нядаўна дзённік нашага сына і ледзь не абамлеў!

— Шмат «двоек» нахапаў?

— Ды не, аказваецца, ён ужо ў чацвёртым класе!

«Голас Радзімы»

Намеснік галоўнага рэдактара
Галіна УЛІЦЭНАК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом «Радзіма».

РЭДАКЦЫЯ:

Намеснік галоўнага рэдактара
Галіна УЛІЦЭНАК.
Адказны сакратар
Таццяна КУВАРЫНА.
Рэдактар аддзела —
член рэдкалегіі
Яўген ЛЕЦКА.

Рэдактар аддзела
Алена СПАСЮК.
Аглядальнікі
Юрась ЛЯШКЕВІЧ,
Леанід МАРАКОЎ,
Таццяна ХРАПІНА.

Спецыяльны карэспандэнт
Нэлі ПРЫВАЛАВА.
Рэдактар-перакладчык
Святлана КАРПУЧОК.
Стыльрэдактар
Ірына КАЗЛОВА.
Тэхнічны рэдактар
Данута РАКАВЕЦ.

НАШ АДРАС: 220005, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: (+375-17) 213-31-97 (тэл.-факс), 213-32-80, 284-76-56, 213-37-82.

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.
Падпісны індэкс у Беларусі 63854.
Тыраж 1 677 экз.
Зак. 1751.
Падпісана да друку 17.7.2006 г. у 12.00.

Газета набрана, звярстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку». (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).